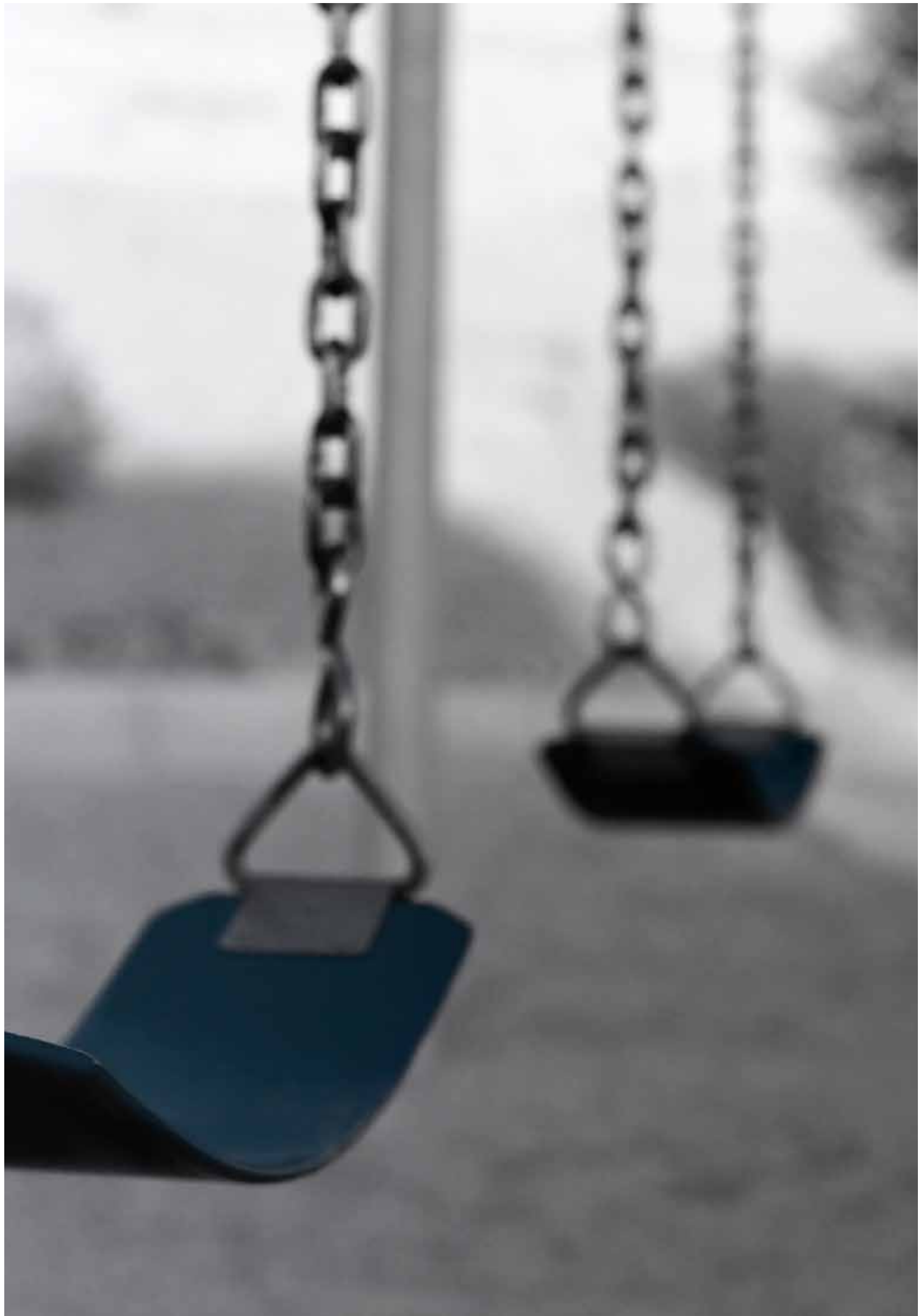

POLITIET
KRIPOS

SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN UNDER 14 ÅR

FORORD

Seksuelle overgrep mot barn er en av de alvorligste formene for kriminalitet. Fordi barn i liten grad er i stand til å verge seg mot overgrep, og ofte vil ha vanskeligheter med å fortelle om dem, er det helt avgjørende at ansvarlige personer rundt dem avdekker overgrepene og melder fra til politiet eller andre relevante instanser.

"Internett har blitt et eldorado for overgripere som vil finne sårbare barn", uttaler en av Kripos' etterforskere i rapporten. Overgripere bruker også internett for å komme i kontakt med andre overgripere, blant annet for å utveksle bilder og filmer av overgrep mot barn. Ofte brukes anonymiserte nettverk, som skaper store utfordringer for politiets etterforskning.

Kripos har et særlig ansvar som kompetansesenter og bistandsorgan innen slike saker. Denne rapporten reflekterer noe av kunnskapen vi har opparbeidet oss i arbeidet med straffesaker som gjelder seksuallovbrudd mot barn. Målet med rapporten er å øke samfunnets bevissthet og kunnskap om denne alvorlige formen for kriminalitet, slik at barn som utsettes for disse handlingene, blir identifisert tidligst mulig. Med ny og oppdatert kunnskap kan politiet, enten alene eller i samarbeid med andre relevante samfunnsaktører, utvikle hensiktsmessige tiltak for å forebygge og avdekke seksuelle overgrep mot barn.

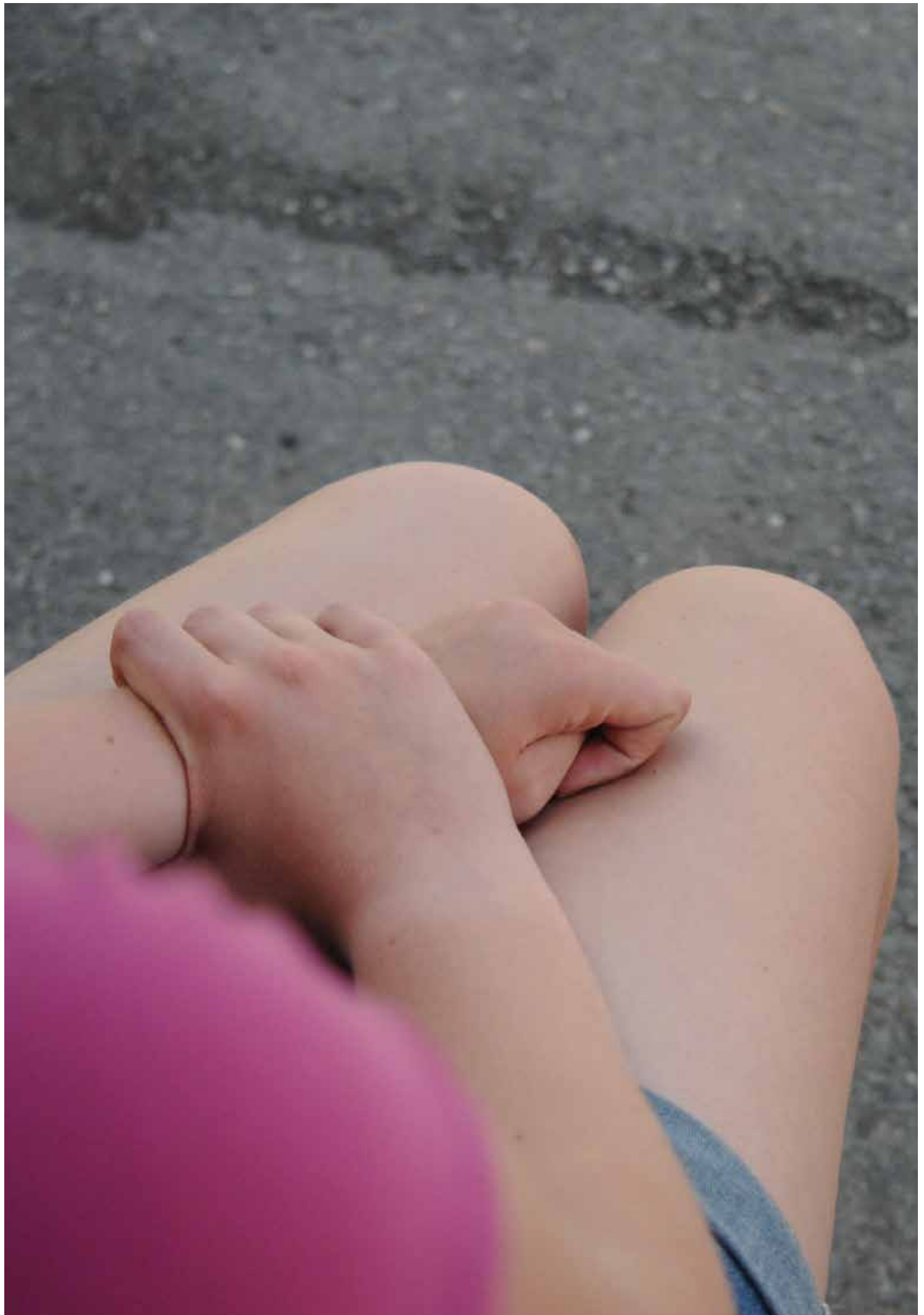
Kripos, august 2016

Ketil Haukaas
sjef for Kripos

Forord	3
Kapittel 1 – Innledning.....	7
1.1 Rapportens formål og oppbygning.....	7
1.2 Metode.....	7
1.3 Omfang.....	8
1.4 Straffeloven 1902 § 195 – seksuell omgang med barn under 14 år.....	9
Kapittel 2 – Hovedfunn.....	11
Kapittel 3 – Fornærmede.....	13
3.1 Kjønn.....	13
3.2 Fødeland og statsborgerskap.....	13
3.3 Alder	14
3.4 Hvordan ble overgrepet først kjent for andre?	15
3.4.1 Hvem forteller fornærmede til – aldersgruppe	17
3.4.2 Når fortalte fornærmede om overgrepet første gang?	18
3.4.3 Kunnskap om seksuelle overgrep blant blivende pedagoger	18
3.5 Underrapportering.....	19
3.5.1 Barn med funksjonsnedsettelse	19
3.5.2 Barn med innvandrerbakgrunn.....	20
Kapittel 4 – Domfelte	23
4.1 Kjønn.....	23
4.2 Fødeland og statsborgerskap	24
4.3 Alder	24
4.3.1 Barn og unge som begår seksuelle overgrep.....	25
4.3.2 Tilbakefall blant barn og unge som begår seksuelle overgrep.....	26
4.4 Domfeltes arbeidssituasjon på gjerningstidspunktet	27
4.5 Domfeltes relasjon til barnet	27
4.5.1 Domfelte med egne barn.....	28
4.6 I hvilken grad har den domfelte tilstått overgrepet?	29
4.7 De domfeltes straffesakshistorikk.....	31
4.7.1 Andre seksuallovbrudd.....	31
4.7.2 Annen kriminalitet	32

Kapittel 5 – Overgrepet	35
5.1 Hvilke konkrete handlinger har blitt begått?	35
5.2 Konsekvenser av overgrepene	36
5.3 Hvem anmelder?	37
5.4 Hvor lenge pågikk overgrepene?	39
5.5 Åsted for overgrepene	40
Kapittel 6 – Med internett som verktøy	43
6.1 Bruk av internett i domsutvalget	43
6.2 Sammenhengen mellom overgrepsmateriale og fysiske overgrep	44
6.3 Seksuell utpressing (<i>sextortion</i>)	45
6.4 Fildeling og distribusjon mellom to eller flere personer	45
6.5 Skjult internett	46
6.6 Direkteoverførte overgrep (<i>live streaming</i>)	46
6.7 Barnelokking (<i>grooming</i>)	47
Kapittel 7 – Avslutning	49
Referanser	53

Kapittel 1

INNLEDNING

1.1 Rapportens formål og oppbygning

Seksuelle overgrep mot barn skjer nærmere og oftere enn vi gjerne tror og er svært skadelig for dem som blir utsatt for det. Formålet med denne rapporten er å øke kompetansen på dette kriminalitetsområdet i samfunnet generelt og hos relevante instanser spesielt, slik at barn som er utsatt for seksuelle overgrep, blir identifisert tidligst mulig.

I rapporten presenteres et utvalg rettskraftige dommer i straffesaker som gjelder seksuell omgang med barn under 14 år. Utvalget består av rettskraftige avgjørelser basert på anmeldelser fra perioden før ny straffelov trådte i kraft i oktober 2015. De straffbare handlingene ble således rammet av § 195 i straffeloven 1902. I utvalget har vi sett på variabler knyttet til de fornærmede og domfelte i saken, selve overgrepet, samt omstendighetene rundt det. Våre funn presenteres i lys av relevant forskning og erfaringer gjort av etterforskere i Kripos.

I rapporten ser vi også nærmere på internetts rolle i forbindelse med seksuelle overgrep mot barn.

1.2 Metode

Informasjonsgrunnlaget i rapporten er straffesaker som er systematisk gjennomgått, resultater fra forskning, i tillegg til kvalitative intervjuer med etterforskere i Kripos. Den sistnevnte gruppen har lang erfaring med straffesaker som gjelder overgrep mot barn.

Deler av rapporten er basert på datauttrekk fra Strasak. Dataene er basert på kodingen i de enkelte politidistriktene i de aktuelle sakene. Det kan forekomme feilkilder i uttrekkene, men dataene er den beste indikasjonen på den registrerte kriminaliteten på det tidspunktet de trekkes ut.

De rettskraftige dommene i straffesaker som gjelder seksuell omgang med barn under 14 år, er registrert etter 1. januar 2012¹. Avgrensningen gjenspeiler et ønske om å kartlegge de mest alvorlige sakene som involverte de yngste barna i denne perioden.

I saksutvalget fant vi 107 domfelte i totalt 138 *forhold*², men ettersom noen av de fornærmede var representert i flere forhold (med ulike domfelte), er det totalt 132 fornærmede (enkeltpersoner) i utvalget, ikke 138.

Det er i all hovedsak dommene som utgjør informasjonsgrunnlaget for statistikkene i denne rapporten. Der hvor det har vært nødvendig, har vi hentet informasjon fra andre dokumenter i saken, som anmeldelser eller avhør av domfelte, fornærmede eller andre vitner.

Datamaterialet som presenteres i rapporten, er basert på seksuelle overgrep mot barn der det foreligger en avsagt dom. Vi kan likevel ikke utlede av dette at sakene er representative for overgrep som sådan, ei heller for overgrep som anmeldes. Det er flere mulige silingsmekanismer i denne prosessen, og en rekke faktorer vil kunne påvirke om overgrep oppdages, anmeldes, tiltales og pådømmes.³ Vi mener likevel at gjennomgangen av dommer, supplert med resultater fra forskning på området, samt kvalitative intervjuer med etterforskere ved Kripos, kan bidra til å beskrive og forstå kriminalitetsbildet også for overgrep som ikke ender med domfellelse.

Kapittel 6 omhandler seksualforbryteres bruk av internett. I dette kapitlet ser vi i tillegg på et uttrekk saker fra perioden 2013–2015 med totalt 912 personer som er mistenkt, siktet eller domfelt for besittelse av overgrepsmateriale.

1 Dette tidsrommet er valgt for å øke sannsynligheten for å fange opp saker hvor bruk av internett er en del av modus.

2 I straffesakssystemet PAL STRASAK er definisjonen på et *forhold* 'én person i én sak med én rolle (mistenkt, siktet, vitne mv.)'.

3 Schafft. 2007.

Figur 1. Antall anmeldelser for seksuell omgang med barn under 10 og 14 år i perioden 2011–2015⁸. Kilde: JUS 065

Statistikkode og år	2011	2012	2013	2014	2015
1402 – Seksuell omgang med barn under 14 år	359	339	306	342	358
1403 – Seksuell omgang med barn under 10 år	182	191	151	160	169
Totalt	541	530	457	502	527

Forskningsmaterialet som anvendes i rapporten, er valgt for å supplere og analysere data fra dommene og de kvalitative intervjuene. I valg av forskningslitteratur har vi prioritert norske forekomstundersøkelser og litteraturgjennomganger der seksuelle overgrep mot barn belyses i en norsk kontekst. Der det har vært behov for øvrig forskningslitteratur, har vi valgt metaanalyser⁴ da disse gir en oversikt over kunnskapsstatusen på et komplekst saksfelt der svært mange enkeltstudier publiseres internasjonalt.

1.3 Omfang

Data fra politiregistrene og domstolene er ikke tilstrekkelig for å si noe om omfanget av seksualforbrytelser mot barn ettersom det er store mørketall på dette kriminalitetsområdet. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har de siste årene gjennomført to nasjonale forekomstundersøkelser som belyser omfanget av seksualforbrytelser basert på selvrapporteringsdata om utsatthet.^{5,6} Vi gjengir her resultater fra undersøkelsen av 2014.⁷

4 I en metaanalyse gjøres det bruk av statistiske metoder for å legge sammen resultatene fra en rekke uavhengige studier av samme problemstilling. En metaanalyse søker å finne bedre holdepunkter for hva som er pålitelige, holdbare og robuste forskningsresultater, enn det man kan få fra hver enkelt studie. Kilde: <https://snl.no/metaanalyse>.

5 Thoresen og Hjemdal. 2014.

6 Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

7 Forskerne bak undersøkelsen av 2015 oppgir en del grunner til at denne undersøkelsen kan underestimere omfanget av seksuelle overgrep.

8 Anmeldte saker med gjerningsdato etter 1. oktober 2015 er ikke inkludert. Disse sakene ble kodet som *voldtekt av barn under 14 år* i henhold til ny straffelov.

I utvalget hadde 2,9 % opplevd seksuell omgang før fylte 13 år med noen som var minst fem år eldre (4 % av jentene og 1,5 % av guttene). Gjennomsnittsalderen for disse var 8 år. Nesten 1 av 20 kvinner (4,8 %) og 1 av 100 menn (0,9 %) rapporterte å ha blitt voldtatt ved bruk av makt eller trusler om skade før fylte 18 år. Over halvparten av disse fortalte om gjentatte overgrep.

Samlet sett tilsier disse og andre studier at overgrep mot barn forekommer ofte. Det er store mørketall knyttet til antall reelle overgrep sammenliknet med antallet som anmeldes til politiet.

I de kvalitative intervjuene med etterforskere ved Kripas nevnte alle at underrapportering var et utbredt problem. Ikke bare er det mange som tier om de seksuelle overgrepene, men de holder også tilbake informasjon når overgrepet først blir kjent.

Det kan være mange årsaker til at barn velger å tie om overgrep. I dommene kom det ofte frem at overgriperne sier til de fornærmede at dette er en hemmelighet mellom de to. Gjerningspersonen appellerer til barnets lojalitet og/eller frykt. I mange tilfeller brukes også trusler (mer om dette under punkt 5.1).

1.4 Straffeloven 1902 § 195 – seksuell omgang med barn under 14 år

Rapporten omhandler saker hvor det er avsagt dom etter § 195 i straffeloven 1902. Paragrafen rammer seksuell omgang med barn under 14 år. Denne straffebestemmelsen er endret i den nye straffeloven 2005 slik at handlinger som tidligere falt inn under § 195, nå rammes av voldtektsbestemmelsen i § 299, jf. §§ 300, 301, 307 første punktum og 308⁹.

§ 195 i straffeloven 1902:

Den som har seksuell omgang med barn under 14 år, straffes med fengsel inntil 10 år. Dersom den seksuelle omgangen var samleie, er straffen fengsel i minst 3 år.

Fengsel inntil 21 år kan idømmes dersom:

- a. handlingen er begått av flere i fellesskap,*
- b. handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,*
- c. handlingen er foretatt overfor barn under 10 år og det har skjedd gjentatte overgrep,*
- d. den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192, eller*

- e. fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse. Seksuelt overførbar sykdom og allmenfarlig smittsom sykdom, jf. smittevernloven § 1-3 nr. 3 jf. nr. 1, regnes alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragrafen.*

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort eller settes under det lavmål som følger av første ledd annet punktum dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

⁹ To nye handlingsalternativer rammes av de nye straffebestemmelsene til forskjell fra § 195 om seksuell omgang med barn under 14 år i 1902-loven. For det første omfatter bestemmelsen om voldtekt av barn under 14 år nå de tilfellene der gjerningspersonen får barnet til å utføre handlinger som er å anse som seksuell omgang med seg selv. For det andre skal bestemmelsen omfatte de tilfellene der gjerningspersonen utfører kvalifiserte seksuelle handlinger med barn under 14 år som defineres som voldtekt. *Kvalifiserte seksuelle handlinger* er ifølge forarbeidene handlinger i grenseland mellom seksuell omgang og seksuell handling. Kravet til alvorlighetsgrad ved handlinger som rammes av voldtektsbestemmelsen, er dermed lavere enn tidligere.

Kapittel 2

HOVEDFUNN

Følgende hovedfunn er basert på 107 dommer der den domfelte er dømt for seksuell omgang med barn under 14 år (strl. § 195¹⁰):

- Unge overgripere skiller seg ut som den største aldersgruppen. Over halvparten av de domfelte er mellom 15 og 24 år.
- En stor del av barna har vært utsatt for de mest alvorlige krenkelsene, som penetrering og gjensidig oral-genital kontakt. I 12 % av sakene er overgrepet filmet eller fotografert.
- I 20 % av forholdene ble barnet utsatt for overgrep i en periode på over tre år.
- 69 % av de domfelte var registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for minst ett ytterligere tilfelle av enten voldtekt eller seksuell omgang med barn.
- I mange av sakene der den fornærmede selv fortalte om overgrep, gikk ikke informasjonen videre før etter noe tid, eller den gikk via mange ledd. Få saker ble avdekket av politiet eller av andre offentlige instanser.
- De fornærmede som ble utsatt for overgrep i 5–9-årsalderen, forteller først og fremst om overgrepet til foreldrene sine. Fornærmede i alderskategorien 10–14 år forteller i større grad hemmeligheten til en venn eller venninne.

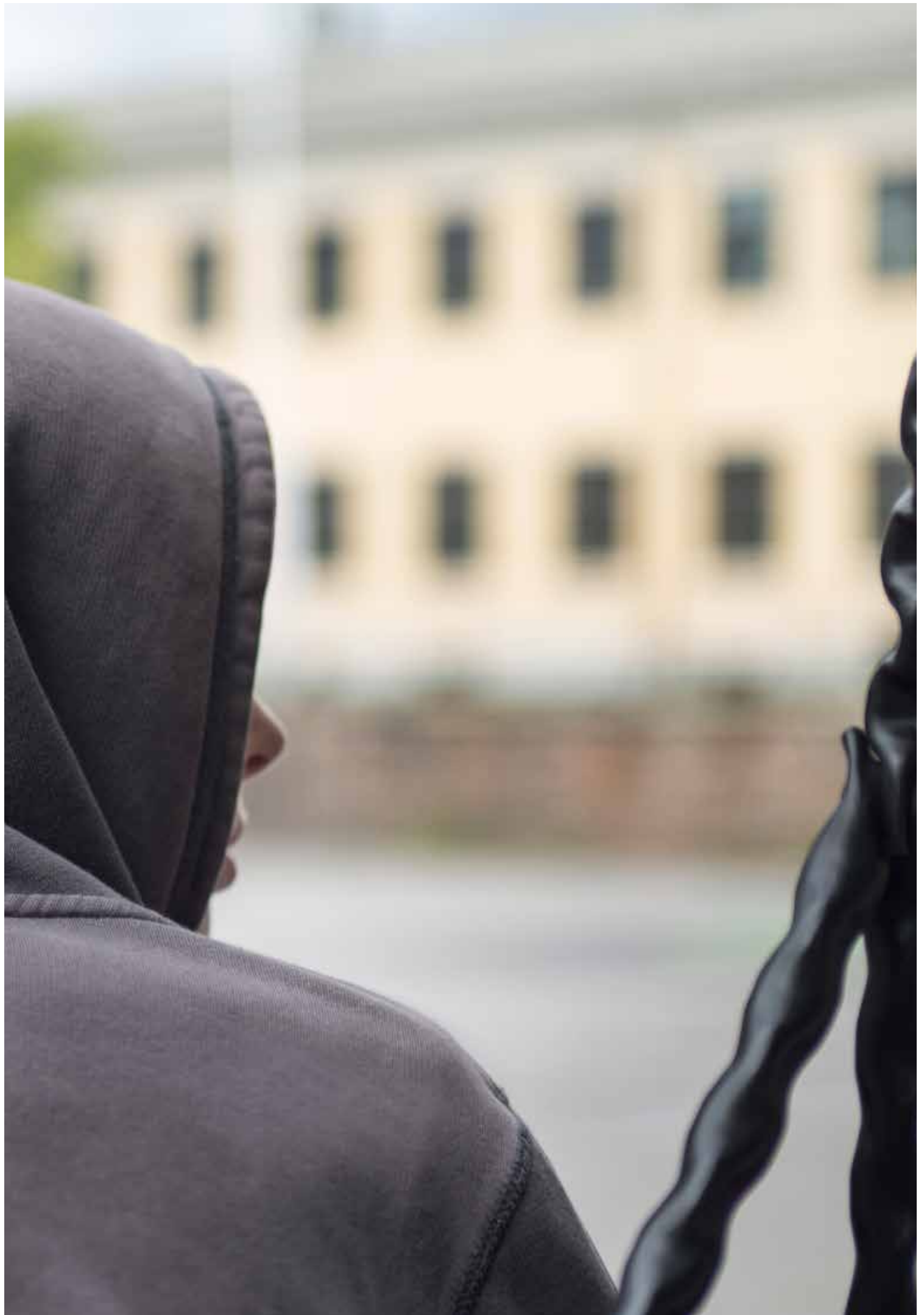
Følgende hovedfunn er basert på uttrekk i perioden 2013–2015, der totalt 912 personer er mistenkt/siktet/domfelt for besittelse av overgrepsmateriale¹¹.

- 30 % var i tillegg mistenkt/siktet/domfelt for **fysiske** seksuelle overgrep mot barn under 16 år¹².

¹⁰ Straffeloven 1902.

¹¹ Dokumentasjon av seksuelle overgrep mot barn.

¹² Vi inkluderte alle saker der fornærmede var under 16 år, siden vi her undersøker et annet utvalg og ønsker å gi et mer fullstendig bilde av antall gjerningspersoner som kan ha / har begått fysiske overgrep mot barn.

Kapittel 3

FORNÆRMEDE

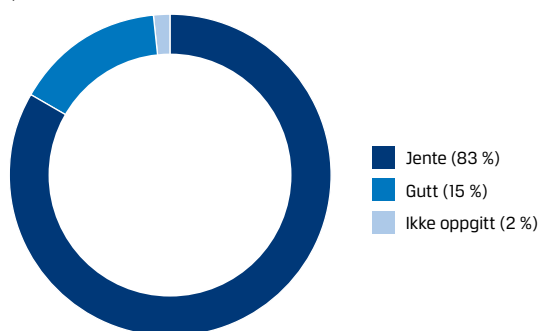
Dette kapitlet handler om de fornærmede. Vi beskriver først hvem de fornærmede er (alder, kjønn og statsborgerskap/fødeland). Vi har også lagt ned et omfattende arbeid for å hente informasjon om hvordan og til hvem de fornærmede snakker om overgrepene de har vært utsatt for. Denne informasjonen kan være til hjelp for å forebygge og avdekke overgrepssaker.

3.1 Kjønn

I vårt utvalg bestående av 138 forhold er det 132 enkeltpersoner, hvorav 112 jenter og 18 gutter. For 2 av de fornærmede er det ikke oppgitt kjønn. Disse er fornærmede i pådømte forhold der domfelte har begått overgrep over internett.

Overvekten av jenter er i overensstemmelse med forskningen på seksuelle overgrep. To nasjonale forekomststudier har vist at alle typer seksuelle overgrep i barndommen oftere rammer jenter enn gutter.¹³ Dette har vært et stabilt trekk i mange ulike land og kulturer, og over tid.¹⁴

Figur 2. Antall forhold fordelt etter fornærmedes kjønn, oppgitt i % (N=138)

13 Thoresen og Hjemdal. 2014, s. 62; Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

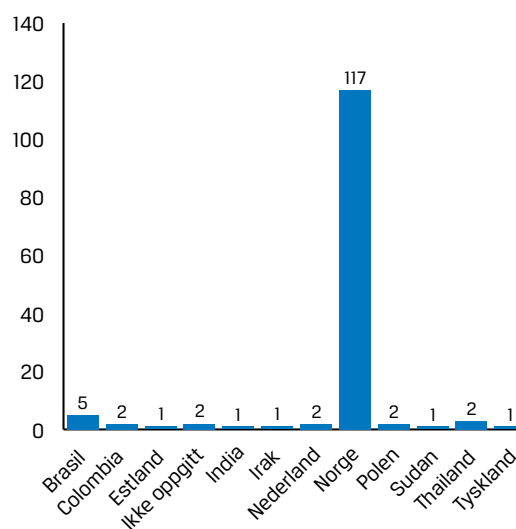
14 Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

3.2 Fødeland og statsborgerskap¹⁵

Figurene 3 og 4 viser at i 117 av forholdene (85 %) er barnet født i Norge, mens i 120 av forholdene (87 %) har barnet norsk statsborgerskap. Vi ser også at de fornærmede med utenlandsk tilknytning i form av annet fødeland eller statsborgerskap kommer fra mange ulike land. Det er ikke noe enkeltland som utpeker seg, utover Norge.

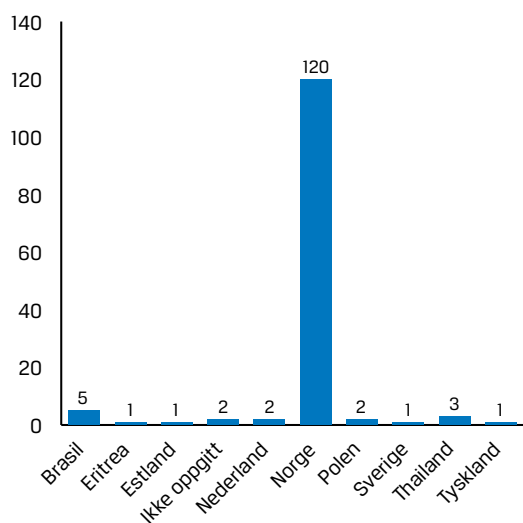
En mulig underreportering av seksuelle overgrep mot barn med minoritetsbakgrunn i Norge diskuteres under punkt 3.5.2.

Figur 3. Antall forhold fordelt etter fornærmedes fødeland (N=138)

15 Straffesakstallene som viser fornærmede med fødeland utenfor Norge, er ikke knyttet til foreldrenes bakgrunn, og kan derfor inkludere etnisk norske personer og andre som har en sterkere kulturell tilknytning til Norge enn det fødelandet kan indikere. Tilsvarende kan straffesakstallene som viser fornærmede med norsk statsborgerskap, inkludere personer som ikke er født i Norge, eller som har en sterk tilknytning til et annet land.

Figur 4. Antall forhold fordelt etter fornærmedes statsborgerskap (N=138)

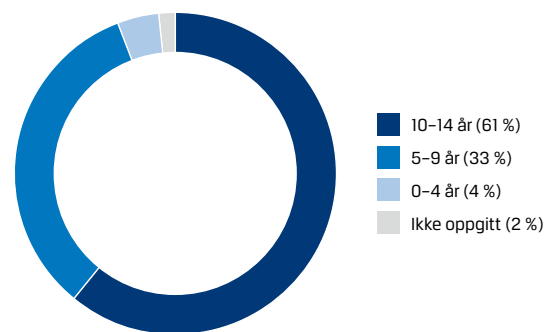

3.3 Alder

Figur 5 viser de fornærmedes alder ved første overgrep, slik det er avdekket i etterforskningen. Det er noe usikkerhet knyttet til aldersfordelingen ettersom det i etterforskningen ikke alltid fremkommer med sikkerhet når overgrepene startet.

- I 6 av forholdene (4 %) var barnet i aldersgruppen 0–4 år – fem jenter og én gutt.
- I 46 av forholdene (33 %) var barnet i aldersgruppen 5–9 år. Blant de fornærmede var det fem gutter og 41 jenter.

Figur 5. Antall forhold fordelt etter fornærmedes alder oppgitt i % (N=138)⁶

En litteraturgjennomgang foretatt av Paine og Hansen¹⁶ viser at de yngste barna sjeldnere enn eldre barn forteller om overgrep under politiets etterforskning. Dette kan føre til at overgrep mot barn under skolealder også sjeldnere ender med domfellelse. I de kvalitative intervjuene vektla flere etterforskere at det ofte er vanskeligst å bevise at overgrep har funnet sted i saker som involverer de yngste barna. Det ble sagt at retten ofte finner fritt fortalte og detaljerte forklaringer mest troverdige. Slike forklaringer får man i mindre grad fra de yngste barna.

- I 84 av forholdene (61 %) var barnet i aldersgruppen 10–14 år. Denne gruppen utgjør dermed den klart største andelen fornærmede. Blant disse er det 11 gutter og 66 jenter.

Den store andelen fornærmede i denne aldersgruppen er i overensstemmelse med studier av overgrep fra representative utvalg der ungdomsskolealder utpeker seg som en sårbar periode med betydelig risiko for voldtekt og andre seksuelle overgrep.¹⁷

¹⁶ Paine og Hansen. 2002.

¹⁷ Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

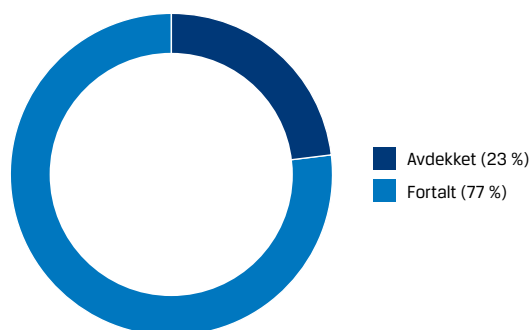
I mange av sakene der de fornærmede er i aldersgruppen 12–14 år, ser vi at de domfelte også var i tenårene. I noen få av disse tilfellene ble det anført at fornærmede og tiltalte var kjærester. Retten har i flere av disse sakene drøftet spørsmålet om jevnbyrdighet i alder og utvikling, og sakene skiller seg på den måten fra sakene der det er stor forskjell i alder.¹⁸ Momenter som alder, aldersforskjell og psykisk modenhet diskuteres ofte i disse dommene.¹⁹

3.4 Hvordan ble overgrepet først kjent for andre?

Dersom et barn blir utsatt for seksuelle overgrep, er det en vanlig reaksjon at det av ulike årsaker velger å holde dette skjult. Noen forteller ikke om overgrepet før i voksen alder, noen forteller aldri til andre hva de har vært utsatt for.²⁰ Etterforskere på Kripos erfarer at selv de som forteller om overgrep i avhør, ofte holder tilbake informasjon. Dette gjelder også i saker hvor politiet har tekniske bevis som DNA, og/eller bilder eller film som dokumenterer overgrepene.

Vi har spurt hvem de fornærmede først fortalte om overgrepet til, og hva som senere skjedde. I dette arbeidet delte vi sakene i to kategorier; én hvor den fornærmede selv fortalte om overgrepet, og en annen hvor overgrepet ble avdekket av andre (figur 6). Sistnevnte kategori inkluderer saker hvor fornærmede har fortalt om overgrepet som en direkte konsekvens av at en annen person har anmeldt/anmelder samme overgriper.

Figur 6. Fordelingen av antall forhold som først ble kjent ved at fornærmede fortalte om det, vs. at andre avdekket det, oppgitt i % (N=138)

I de to nevnte gruppene er det åpenbart glidende overganger, og i noen tilfeller er det vanskelig å skille mellom kategoriene. I kategorien der fornærmede selv har fortalt om overgrepet, kan det være tilfeller der dette er gjort etter stort press fra andre. Slike tilfeller grenser opp mot kategorien 'avdekket'. Tilsvarende usikkerhet hefter ved saker som er kategorisert som 'avdekket'. I disse sakene kommer det ikke frem i domsavsigelsen eller avhørene at fornærmede har fortalt noen om overgrepet, men dette kan likevel ha skjedd.

Av de 138 forholdene i vårt utvalg fremgår det at i 106 av dem (77 %) har fornærmede selv fortalt om overgrepet til noen. 23 % av sakene ble kjent ved at de ble avdekket av andre, for eksempel politiet eller andre offentlige instanser. Det er viktig å understreke at ingen av de to kategoriene nødvendigvis innebærer at saken blir kjent for politiet eller andre offentlige instanser. Fornærmede kan fortelle noen om saken uten at vedkommende gjør noe mer med det. Likeledes kan overgrepet avdekkes av en voksen uten at informasjonen bringes videre til politiet.

¹⁸ Bestemmelsen om straffritak ved jevnbyrdighet i alder og utvikling er videreført i § 308 i straffeloven 2005 og kan også få innvirkning på straffeutmålingen.

¹⁹ Se dom fra Høyesterett HR-2015-01946-A.

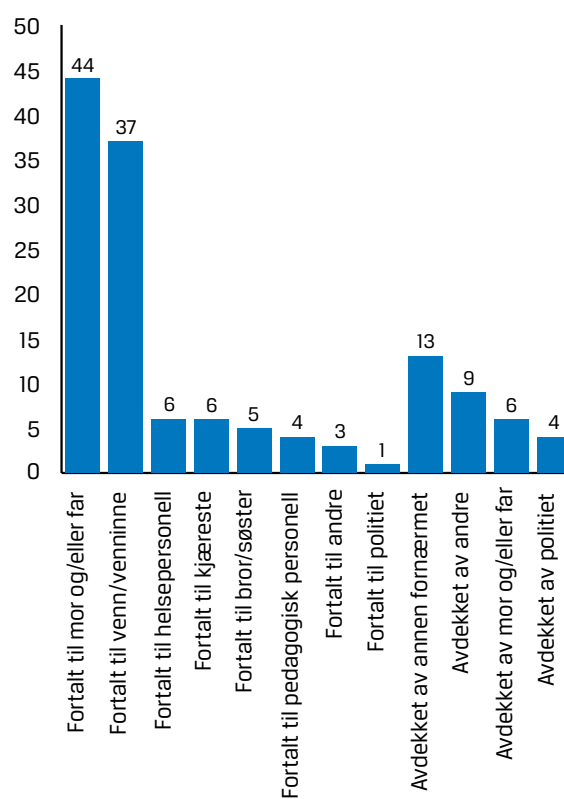
²⁰ Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

- I 44 av forholdene (32 %) har den fornærmede først fortalt om overgrepet til mor og/eller far. I 34 av disse tilfellene er det mor som får vite dette først.
- I 37 av forholdene (27 %) er det en venn/venninne av den fornærmede som har fått vite om overgrepet først.
- I 10 av forholdene (7 %) fortalte den fornærmede om overgrepet for første gang til helsepersonell eller pedagogisk personell. Helsesøstre har deltatt aktivt i oppfølgingen av barnet i flere av sakene.
- I 6 av forholdene (4 %) ser vi at fornærmede først fortalte om overgrepet til kjæresten, i noen av sakene først i voksen alder – altså lang tid etter at det skjedde.

Antall fornærmede som selv har snakket om overgrepet, er høy. Når slik informasjon blir meddelt, kan måten den følges opp på variere: I noen tilfeller har vedkommende som har fått vite om overgrepet, kontaktet politiet eller offentlige instanser på eget initiativ, eller gitt informasjonen videre til andre som har tatt ansvaret for å videreformidle den. Dette viser at det er viktig å legge til rette for at barn og ungdom forteller om overgrep. Like viktig er det å oppfordre dem som får vite om overgrep, til enten å anmelde saken eller til å fortelle om den til andre voksne som kan bringe informasjonen videre til politiet.

I noen av sakene der fornærmede selv fortalte om overgrep, ble ikke informasjonen brakt videre. I flere saker har vi sett at informasjonen går via flere personer, og det kan derfor ta lang tid før saken ender opp hos politiet eller hjelpeinstanser. Dette gjelder spesielt tilfeller der fornærmede først forteller om overgrepene til en venn/venninne. Det er svært ulikt hvordan de reagerer på slik informasjon. Noen forteller ikke hemmeligheten

Figur 7. Antall forhold fordelt etter hvordan overgrepet ble kjent for andre enn barnet og gjerningspersonen (N=138)

til andre (etter for eksempel å ha avgitt taushetsløfte). I andre tilfeller råder venninnen fornærmede til å søke hjelp hos lege, psykolog, lærer eller andre voksne.

Også i saker der foreldre eller andre voksne får vite om overgrepet først, er det tilfeller der informasjonen ikke går videre til politiet. Årsakene kan blant annet være at de ikke vurderer informasjonen som troverdig eller alvorlig nok. I noen tilfeller kan også vedkommende ha en relasjon til overgriperen som gjør det vanskelig å ta saken videre.

I 32 av de 138 forholdene (23 %) har overgrepene blitt avdekket.

- I 13 forhold (9 %) har overgrepet blitt avdekket etter at en annen fornærmet har bidratt til å avsløre overgriperen, enten fordi opplysningene i en annen overgrepssak har ledet politiet frem til den fornærmede, eller fordi den fornærmede får vite at en annen person har fortalt om og/eller anmeldt overgrep begått av samme gjerningsperson.
- I 9 forhold (7 %) har overgrepet blitt avdekket av andre enn fornærmedes familie, gjennom anmeldelse til politiet eller varsling av andre instanser.
- I 6 forhold (4 %) er overgrepene avdekket av mor og/eller far, for eksempel ved at overgriperen har blitt oppdaget under selve overgrepet, eller at foreldre har avdekket overgrepet gjennom funn av dokumentasjon på mobiltelefonen til den domfelte eller fornærmede.
- I 3 forhold (2 %) har overgrepet blitt avdekket av politiet. De tre forholdene gjaldt alle samme saks-kompleks. Forholdene ble avdekket ved at politiet mottok informasjon fra en utenlandsk politimyndighet om beslag av overgrepsmateriale på internett.

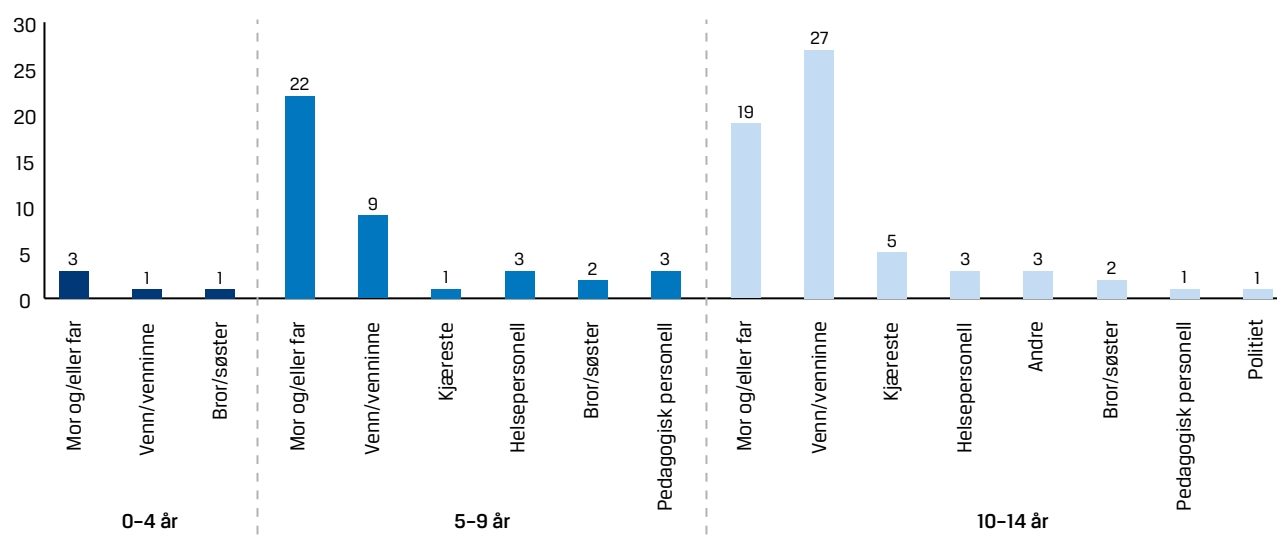
3.4.1 Hvem forteller fornærmede til – aldersgruppe

Figur 8 viser blant annet at:

- Fornærmede som var i aldersgruppen 5–9 år da overgrepet skjedde, fortalte i større grad først om overgrepene til foreldrene sine.
- Fornærmede som var mellom 10 og 14 år da overgrepet skjedde, fortalte i større grad først om overgrepene til en venn eller venninne.

Det er viktig å presisere at barna fortalte om overgrepene på ulike tidspunkt og ikke nødvendigvis i den aldersperioden da overgrepet skjedde (mer om dette

Figur 8. Hvem fornærmede fortalte om overgrepet til først, fordelt etter barnets alder ved første overgrep (N=106)

under punkt 3.5). Det er også viktig å presisere at aldersintervallene viser alder ved *første* overgrep. Noen av overgrepene har vart utover intervallet som vises i figuren.

3.4.2 Når fortalte fornærmede om overgrepet første gang?

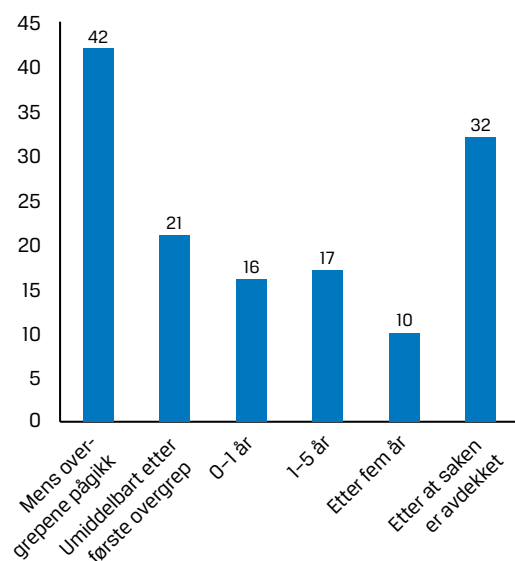
I sakene vi har gjennomgått varierer det sterkt når den fornærmede fortalte om overgrepet. Figur 9 viser tydelig at i flertallet av sakene har den fornærmede fortalt om overgrepene mens de pågikk, eller umiddelbart etter det første overgrepet. Andelen barn som forteller om overgrepet kort tid etter at det skjedde, er trolig større i utvalget enn i anmeldte saker som ikke ender med domfellelse. Erfaringsmessig er overgrep som har funnet sted nært i tid, lettere å bevisføre enn overgrep som fant sted for flere år siden.

- I 63 av forholdene (46 %) fortalte fornærmede om overgrepene mens de fortsatt pågikk, eller umiddelbart etter første overgrep.
- I 10 av forholdene (7 %) fortalte fornærmede om overgrepene først etter fem år.
- I 32 av forholdene (23 %) fortalte fornærmede om overgrepene først etter at de var *avdekket*, men på ulike tidspunkt.

3.4.3 Kunnskap om seksuelle overgrep blant blivende pedagoger

Barn har vanskelig for å fortelle om seksuelle overgrep. Derfor er det viktig at tillitspersoner i nær omkrets får opplæring i å gjenkjenne typiske kjennetegn på overgrep hos barn – og i hvordan utsatte barn kan hjelpes videre. I rapporten *Takk for at du spør!* presenterer NKVTS resultatene fra en undersøkelse hvor oppdraget

Figur 9. Antall forhold fordelt etter tidsrom fra første overgrep og til fornærmede fortalte om det (N=138)

var å kartlegge kunnskapen blant blivende barneverns- og førskolelærere om overgrepsutsatte barn. Mange av studentene svarte at de ikke føler seg rustet til å møte denne virkeligheten:

- 1 av 10 barneverns- og førskolelærere svarte at de ikke har fått eller ikke vet om de har fått undervisning om seksuelle overgrep mot barn.
- 1 av 4 førskolelærere svarte at de ikke har fått eller ikke vet om de har fått undervisning om fysisk vold og seksuelle overgrep mot barn.
- 8 av 10 førskolelærere svarte at de opplevde å ha fått utilstrekkelig kunnskap om fysiske og seksuelle overgrep mot barn med hensyn til sitt fremtidige yrkesarbeid.

- 1 av 3 grunnskolelærerstudenter svarte at de ikke har fått undervisning om fysiske og seksuelle overgrep mot barn.
- De aller fleste grunnskolestudentene svarte at de ikke har fått tilstrekkelig kunnskap om seksuelle overgrep mot barn.²¹

I saksutvalget vårt har vi sett at noen barn har snakket med pedagogisk personell (lærer/barnehageansatt) om at de er utsatt for seksuelle overgrep. Undersøkelsen fra NKVTS er i så måte urovekkende. Den manglende opplæringen kan føre til at lærere og barnehageansatte ikke fanger opp typiske signaler fra barn som er utsatt for overgrep, men som ikke forteller om det direkte.

I en av dommene ble følgende beskrevet:

Retten har i denne sammenhengen merket seg at det fremgikk av fornærmedes rettslige forklaring at hun en gang i 5. klasse [...] forsøkte å gi beskjed til voksenpersoner om tiltaltes overgrep ved å anklage ham for vold mot seg. Fornærmede fortalte dette til sin kontaktlærer som innkalte mor til et møte. Fornærmede ble ikke trodd på sine voldsanklager, og måtte be tiltalte om unnskyldning.

Retten bemerker i denne sammenheng at det anses bevist at tiltalte etter dette tidspunktet fortsatte å forgripe seg seksuelt på fornærmede.²²

I noen saker kommer det frem at helsesøster har vært viktig for å hjelpe barnet videre, i tillegg til å være en støtte for foreldrene. Helsesøster kan spille en avgjørende rolle for å få stoppet og anmeldt overgrep. Avveiningen mellom opplysningsplikt og taushetsplikt kan i flere

tilfeller bli en utfordring for denne yrkesgruppen. Det er derfor viktig at de har fått god opplæring som gjør dem rustet til å håndtere slike situasjoner.

3.5 Underrapportering

Generelt er det bred enighet om at seksuelle overgrep mot barn er underrapportert.²³ Dette var også noe etterforskerne ved Kripos vektla i de kvalitative intervjuene.

I intervjuene kom det også frem at underrapporteringen i særlig grad gjelder gutter. Allerede fra ung alder synes det skambelagt for dem å skulle fortelle om opplevde overgrep. En gjennomgang av internasjonal forskning avdekket resultater som bekrefter dette: Flere studier har vist at gutter sjeldnere forteller om overgrep enn jenter, og at gutter i tenårene er de som sjeldnest forteller om overgrep de er blitt utsatt for.²⁴ Det kan derfor være grunn til å tro at det i enda større grad for gutter enn for jenter finnes hindringer som reduserer sannsynligheten for at overgrep blir oppdaget og anmeldt.

3.5.1 Barn med funksjonsnedsettelse

I noen av de 138 forholdene som er undersøkt i forbindelse med denne rapporten, har fornærmede en psykisk utviklingshemning eller en annen funksjonsnedsettelse. Denne gruppen er spesielt utsatt for underrapportering. En av Kripos' etterforskere, med særlig erfaring fra avhør av denne gruppen sårbare barn, fortalte om flere sårbarhetsfaktorer for barn med funksjonsnedsettelse:

- Barna har ofte en annerledes adferd enn andre, og det kan derfor være vanskelig å knytte en atferdsendring til overgrep.

21 Øverlien og Moen. 2016.
22 14-005325MED-KISA/25

23 Holthe, Hauge og Myhre. 2016.
24 Paine og Hansen. 2002.

- På grunn av manglende språk og kommunikasjonssevne tillegges deres uttalelser mindre vekt enn andre barns, mulige overgrep blir derfor ikke avdekket.
- Det er ofte mange personer som tar vare på dem, og som gir dem tett oppfølging – også intimpleie.
- Mange i denne gruppen er aktive på sosiale medier og dermed ekstra sårbare for overgrep da noen av dem ikke har de samme forutsetningene for å ta forhåndsregler som funksjonsfriske barn.

Slike sårbarhetsfaktorer bidrar sannsynligvis til en underrapportering av overgrep, og i den grad en sak etterforskes, er det stor risiko for at den blir henlagt.

Ifølge årsrapporten fra Statens barnehus ble det i 2015 gjennomført 27 tilrettelagte avhør av barn under 15 år med nedsatt funksjonsevne.²⁵ Det fremgår ikke av rapporten hvor mange av disse 27 avhørene som gjelder seksuelle overgrep.

3.5.2 Barn med innvandrerbakgrunn

Barna i vårt utvalg som har en kulturell tilknytning til et annet land i tillegg til Norge, utgjør ingen ensartet gruppe. Blant disse barna er det et fåtall barn fra en ikke-vestlig kultur.

I rapporten *Seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn* peker forfatterne på at generelle barrierer mot å fortelle om overgrep kan gjøre seg spesielt gjeldende for barn med innvandringsbakgrunn.²⁶ Noen av disse barrierene kan være knyttet til manglende språkkunnskap og kunnskap om retts- og hjelpeapparatet. Rapporten peker også på at selve

hjelpeapparatet kan fungere som en barriere ettersom profesjonsutøvere selv beskriver egen usikkerhet knyttet til det de oppfatter som kulturforskjeller, eller begrenset kunnskap om andre kulturer.²⁷

Redd Barna har utgitt en rapport som støtter funnene over.²⁸ Der kom det frem at flere faktorer gjør at det kan være ekstra utfordrende både for minoritetsbarn og -ungdom å fortelle om det de har opplevd, og for fagpersonell å tilby den hjelpen de ideelt sett burde:

- Noen unge med minoritetsbakgrunn får på grunn av en streng patriarkalsk oppdragelse ikke utviklet en kroppslig integritet eller bevisstgjøring som innebærer at de kan sette grenser for kroppen sin. Å definere, gjenkjenne og snakke om seksuelle overgrep kan være en særlig utfordring.
- Enkelte minoritetsbarn og -ungdommer som forteller om seksuelle overgrep, opplever en reviktimisering i form av ikke å bli trodd eller å få skylden for overgrepet, utsettes for vold, bli presset inn i ekteskap eller å bli utstøtt fra familien fordi man anses som "uren".
- Hjelpeapparatet opplever en for mangelfull kompetanse til å kunne identifisere kjennetegn på misbruk og hvordan disse mistankene skal følges opp. Flere helsesøstre var engstelige for å nøste videre på en mistanke fordi de var usikre på konsekvensene for barnet på sikt. Flere savnet metodikk og retningslinjer for å kunne jobbe systematisk med temaet.

25 Politidirektoratet. 2015.

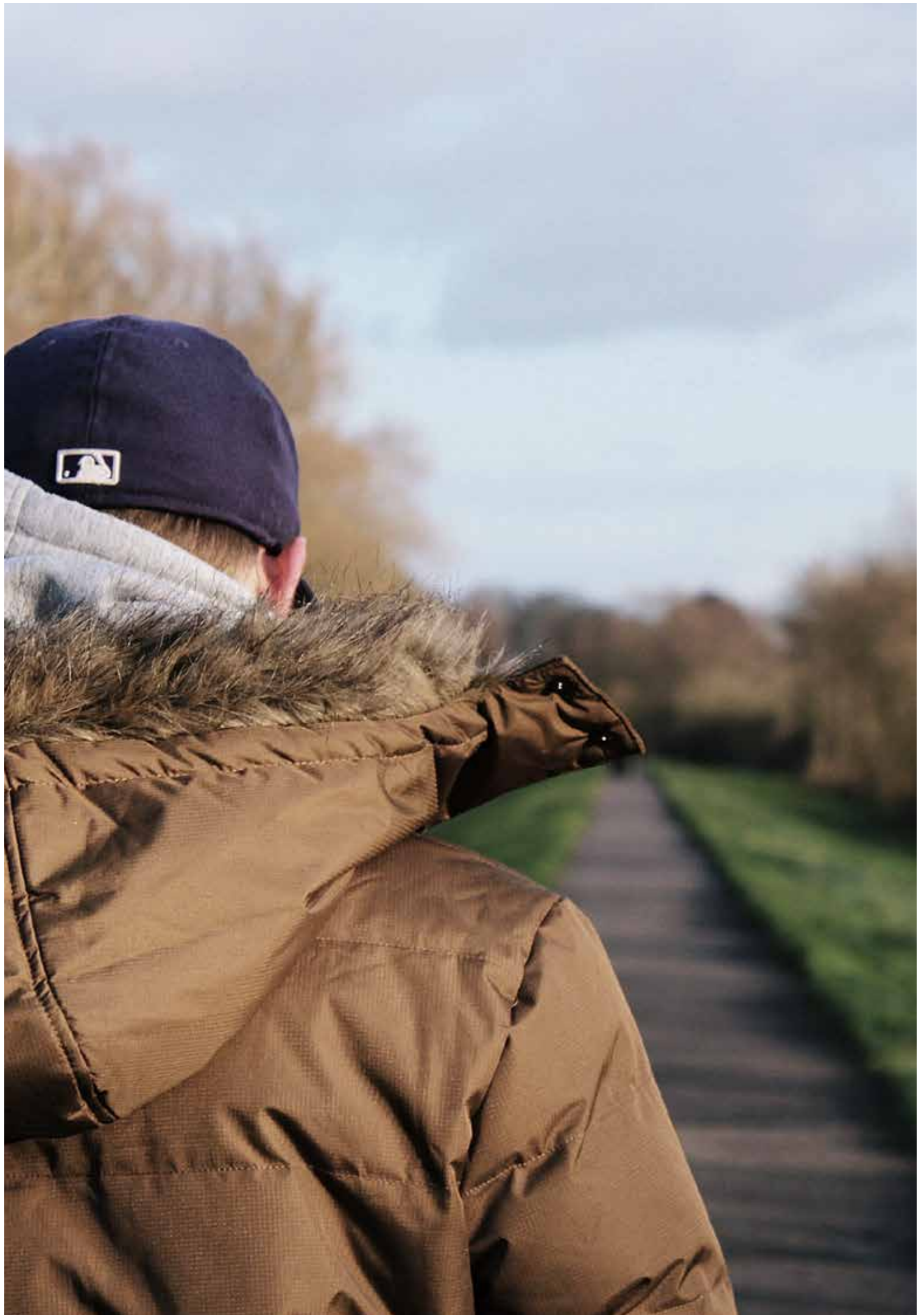
26 Holthe, Hauge og Myhre. 2016.

27 Ibid.

28 Berggrav. 2015.

"De fornærmede – som altså bare var fem år gamle – havde ingen mulighed til å motsette seg de seksuelle overgrepene. De var psykisk og fysisk helt underlegne."

Kilde: Dom i Borgarting lagmannsrett, 2015

Kapittel 4

DOMFELTE

Dette kapitlet handler om de domfelte. Vi presenterer blant annet informasjon om kjønn, fødeland/statsborgerskap, alder og arbeidsforhold. Vi har viet ekstra plass til domfelte i aldersgruppen 15–24 år ettersom denne gruppen utgjør over halvparten av utvalget.

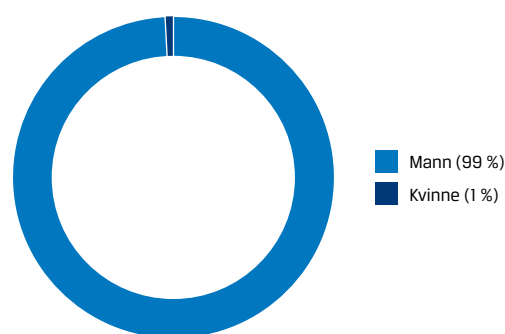
Vi har i tillegg sett på straffehistorikk og hvilken relasjon de domfelte har til barna de forgriper seg mot. Til slutt har vi tatt for oss erkjennelsesspørsmålet; hvor mange tilstår det de har gjort, mulige årsaker til dette og konsekvensene det kan ha for barna.

4.1 Kjønn

I vårt utvalg er det kun én kvinne blant de domfelte. Overvekten av mannlige overgripere er i overensstemmelse med forskningen på seksuelle overgrep.²⁹ I de kvalitative intervjuene kom det frem at en av forklaringene på den lave kvinneandelen kan være store mørketall. Fra straffesaker som faller utenom utvalget i denne rapporten, har man sett svært alvorlige dommer de siste årene der kvinner har sentrale roller i overgrepssaker.

I forskningslitteraturen er det omdiskutert hvorvidt seksuelle overgrep begått av kvinner er svært sjeldne, eller om det snarere er slik at oppdagelsesrisikoen er lavere for kvinner enn for menn. Flere studier har sett nærmere på dette ved bruk av andre datagrunnlag enn politiets registre eller domfellelsesdata. To internasjonale undersøkelser har vist at den lave andelen overgrep begått av kvinner er svært lik uavhengig av om man baserer seg på politiregisterdata eller selvrangeringsstudier fra utsatte.³⁰

Figur 10. Antall forhold fordelt etter domfelles kjønn, oppgitt i % (N=138)

De nasjonale forekomststudiene fra NKVTS^{31,32} viste også en svært klar overvekt av mannlige utøvere ved selvrangering fra utsatte. Blant jentene som hadde blitt utsatt for ulike typer overgrep, var overgrepene nesten utelukkende begått av menn. Blant de utsatte guttene var bildet mindre entydig. Dette kan tyde på at dersom oppdagelsesrisikoen er lavere for kvinnelige overgripere, vil dette oftere gjelde i saker der gutter utsettes for overgrep.

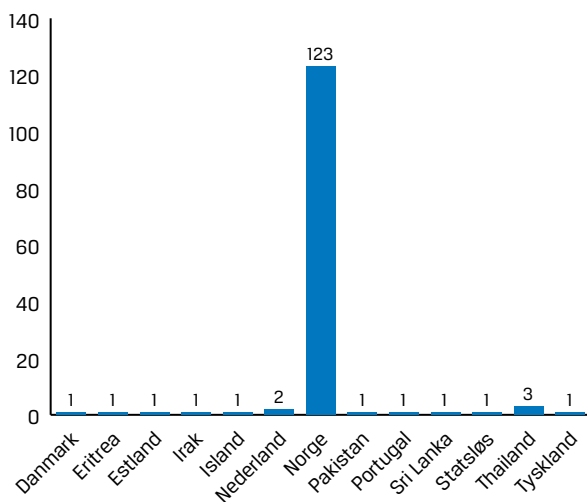
29 Thoresen og Hjemdal. 2014.

30 Cortoni og Gannon. 2011.

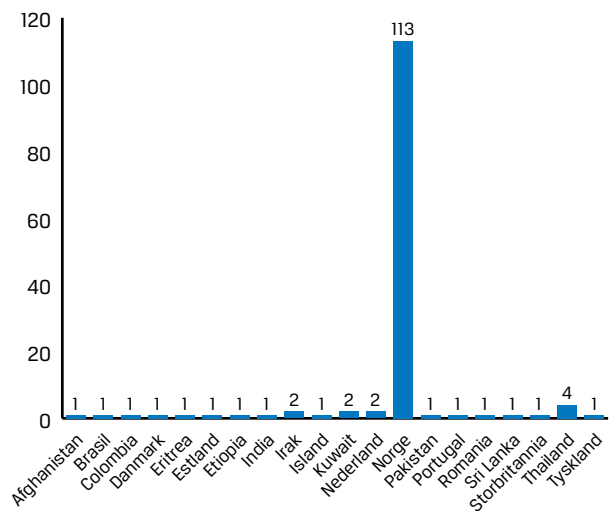
31 Thoresen og Hjemdal. 2014.

32 Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

Figur 11. Antall forhold fordelt etter domfeltes statsborgerskap (N=138)

Figur 12. Antall forhold fordelt etter domfeltes fødeland (N=138)

4.2 Fødeland og statsborgerskap

Figur 11 og 12 viser at i 123 av forholdene (89 %) er den domfelte født i Norge, mens i 113 av forholdene (82 %) har den domfelte norsk statsborgerskap. Figurene viser at de domfelte med utenlandsk bakgrunn har tilknytning til mange ulike land (19 land er representert i utvalget). Det er derfor ikke noe enkeltland som skiller seg ut.

Dersom man ser nærmere på de domfelte med utenlandsk bakgrunn, er det også her viktig å understreke at disse ikke utgjør en ensartet gruppe. De har ulik grad av tilknytning til Norge, og omstendighetene rundt overgrepene er ulike.

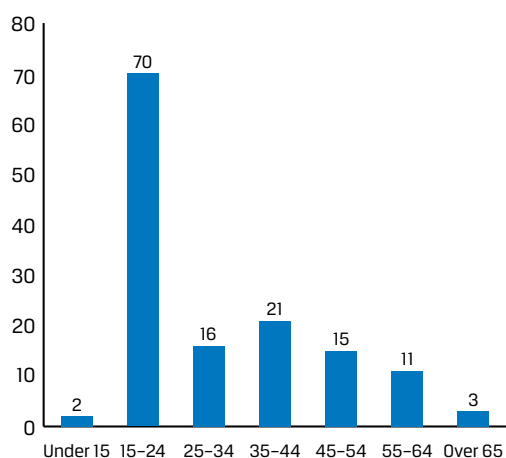
4.3 Alder

Figur 13 viser domfeltes alder ved første overgrep, slik det er avdekket i etterforskningen. Etterforskningen vil ikke alltid kunne tidfeste med sikkerhet når overgrepene startet, og det er av den grunn noe usikkerhet forbundet med aldersfordelingen.

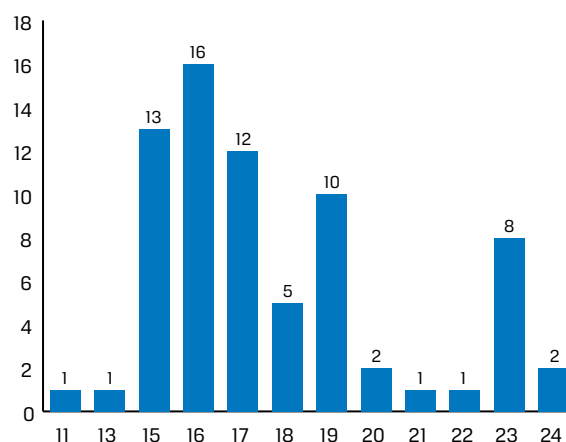
Figur 13 viser at spesielt én alderskategori i vårt utvalg skiller seg ut:

- I 70 av forholdene (51 %) var barnet utsatt for seksuelle overgrep begått av en person i alderen 15 til 24 år.
- I 3 av forholdene (2 %) var domfelte over 65 år ved første overgrep. Forøvrig var aldersfordelingen relativt jevn i alderskategoriene mellom 25 og 64 år.

Figur 13. Antall forhold fordelt etter domfeltes alder ved første overgrep (N=138)

Figur 14. Antall forhold fordelt etter domfelte i aldersgruppen under 25 år ved første overgrep (N = 72)

- I 2 av forholdene (2 %) var domfelte under 15 år ved det første overgrepet. Overgrepene varte i begge tilfeller utover fylte 15 år. I begge sakene ble de domfelte dømt til samfunnsstraff på grunn av lav alder.

4.3.1 Barn og unge som begår seksuelle overgrep

Unge som begår seksuelle overgrep, er en heterogen gruppe både med hensyn til bakgrunnsvariabler og type overgrep.³³ De aller fleste unge som begår overgrep, er gutter. Undersøkelser viser at majoriteten har vokst opp med familieproblemer og vært utsatt for omsorgssvikt, vold, fattigdom og/eller seksuelle overgrep.³⁴

På bakgrunn av den høye andelen domfelte under 25 år var det interessant å se nærmere på denne kategorien.

Aldersfordelingen blant de domfelte som var yngre enn 25 år ved første overgrep, viste følgende:

- I 58 av forholdene (42 %) var den domfelte under 20 år. 15 av disse var 15 år eller yngre ved det første overgrepet.

Aldersgruppen under 20 år ble deretter sett i sammenheng med alderen på de fornærmede og relasjonen til overgriperen. Dette viste følgende:

- I forholdene hvor domfelte var under 20 år, var de fornærmede 10–14 år ved første overgrep i 37 av tilfellene (64 %). I 17 av tilfellene (29 %) var de fornærmede 5–9 år, og i fire tilfeller (7 %) var barnet 0–4 år. De fleste av overgriperne under 20 år begikk altså det første overgrepet mot den fornærmede da vedkommende var i 10–14-årsalderen.

³³ Kruse. 2011.

³⁴ Kruse. 2011.

- I 23 av forholdene (17 %) var den domfelte en bekjent av barnet, mens i 14 av forholdene (10 %) hadde domfelte en brorsrelasjon (bror/stebror/halvbror) til barnet.

I en rapport fra NKVTS som handler om seksuelle overgrep begått av ungdom, vises det til at det blant unge som begår overgrep mot jevnaldrende, er en økt sannsynlighet for at overgrepet involverer 1) fysisk vold og utstrakt bruk av tvang 2) penetrering med kroppsdeler eller gjenstand. Det er også vanligere at utøverne i denne gruppen utviser en antisosial atferdsproblematikk i tillegg til overgrepsatferden.³⁵ Sistnevnte funn er til dels i overensstemmelse med funn i vårt utvalg. I rundt en tredjedel av disse forholdene var den unge domfelte vurdert rettspsykiatrisk eller tidligere av psykolog eller annet helsepersonell. Beskrivelser og diagnoser som gikk igjen, var ADHD, lett psykisk utviklingshemming, lav impuls kontroll og umodenhet.

I en av dommene ble følgende sagt om domfeltes funksjonsnivå:

Både mål og virkemidler kan vitne om en viss grad av sosial og emosjonell umodenhet. Samtidig kan hans ADHD medføre impulsivitet og begrensninger i evne til å la sine handlinger bli styrt av rasjonelle betraktninger om hva konsekvensene av disse kan bli. Slike ADHD-relaterte vansker er ikke å forstå som uttrykk for umodenhet, men som et resultat av svikt i kognitive funksjoner.³⁶

I noen av sakene som involverte unge gjerningspersoner, var det mer enn fem års aldersforskjell mellom den domfelte og den fornærmede. I forskningen på unge som begår seksuelle overgrep, har man sett at der aldersforskjellen var fem år eller mer, var det økt sannsynlighet for at 1) overgrepet i mindre grad var preget

av grov fysisk vold eller utstrakt bruk av tvang 2) at utøveren var i slekt med utsatte 3) at utøveren i større grad var sosialt isolert og utsatt for mobbing.³⁷

4.3.2 Tilbakefall blant barn og unge som begår seksuelle overgrep

Prosentandelen barn og unge som begår nye overgrep som voksne, varierer, men anslås å være 10–15 % basert på studier med lange oppfølgingsperioder av unge overgripere³⁸.

I en rapport fra NKVTS presenteres en typologi over ungdommer som begår seksuelle overgrep.³⁹ Ungdommene deles her inn i tre grupper med hensyn til tilbakefall:

1. *Ungdommen begår ett overgrep.*
2. *Ungdommen er kriminell og kan også gjenta seksuelle overgrep.*
3. *Ungdommen har avvikende seksuelle interesser og vil etter hvert utvikle parafilier (avvikende seksuell preferanse).*

I en annen rapport fra NKVTS vises det til forskningsresultater som indikerer at tenårene kan være en tid der senere overgrepsatferd både initieres, utvikles og opprettholdes. I tillegg viser funn at i tilfeller der det første overgrepet begås tidlig i livet, øker det risikoen for nye overgrep.⁴⁰

³⁵ Kruse. 2011.

³⁶ 14-071791MED-SGUD.

³⁷ Kruse. 2011.

³⁸ Lussier og Cale. 2013.

³⁹ Kruse. 2011.

⁴⁰ Borgen, Dyb, Hafstad, Jensen, Langballe, Myhre, Nikolaisen og Øverliien. 2011.

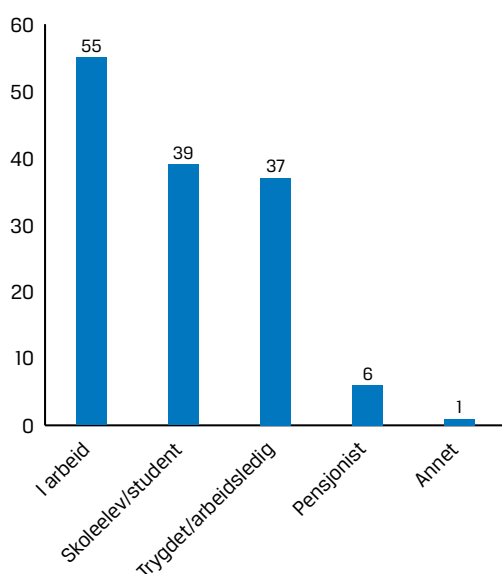
En av etterforskerne på Kripes påpekte at i de groveste overgrepssakene fant man at overgriperen ofte hadde begynt i ung alder.

4.4 Domfeltes arbeidssituasjon på gjerningstidspunktet

Vi har sett på domfeltes arbeidssituasjon ved første overgrep. Figur 15 viser at:

- I 55 av forholdene (40 %) var domfelte i arbeid.
- I 39 av forholdene (28 %) var domfelte skoleelev eller student.
- I 37 av forholdene (27 %) var domfelte trygdet/ arbeidsledig.
- I 6 av forholdene (4 %) var domfelte pensjonist.

Figur 15. Antall forhold fordelt etter domfeltes arbeidssituasjon ved første gjerningstidspunkt (N=138)

Vi har i denne oversikten utelukkende sett på domfeltes arbeidssituasjon ved det første overgrepet mot fornærmede.⁴¹ Det vil si at dersom domfelte har begått overgrep mot andre fornærmede tidligere, og på den tiden befant seg i en annen arbeidssituasjon, vil ikke dette fanges opp i oversikten. Dette gjelder noen av pensjonistene. Det fremgår av dommene mot noen av disse at de faktisk har begått overgrep mot andre tidligere i livet – men da i en annen arbeidssituasjon.

4.5 Domfeltes relasjon til barnet

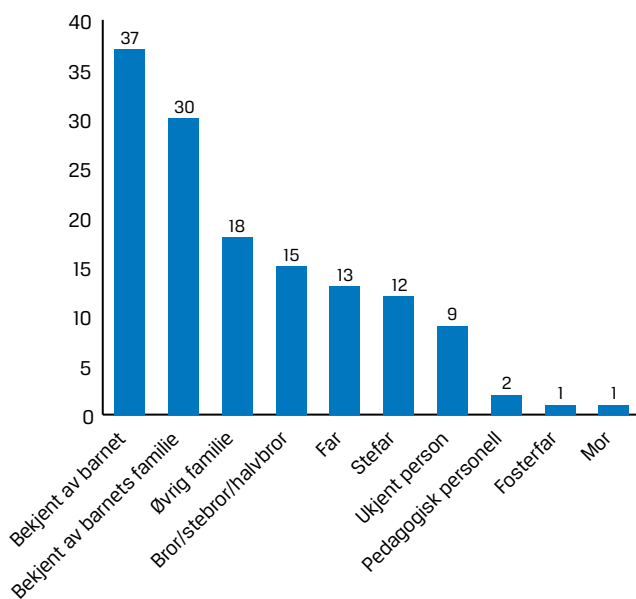
De aller fleste barn som blir utsatt for seksuelle overgrep, kjenner overgriperen fra før, og det er gjerne en person barnet har tillit til. Vi har sett nærmere på relasjonen mellom overgriperne og barna i utvalget.

Følgende funn ble gjort:

- I 9 av forholdene (7 %) var overgriperen en ukjent person.
- I 65 av forholdene (47 %) var overgriperen enten en bekjent av barnet eller av barnets familie.
- I 26 av forholdene (19 %) var overgriperen enten far, stefar eller fosterfar til barnet. I vårt utvalg er det ingen fornærmede gutter i saker hvor overgriperen er foreldre eller stefar.
- I 20 av forholdene (15 %) er overgriperen i kategorien 'øvrige familie'. I åtte av disse forholdene var overgriperen barnets fetter, i seks av dem bestefar, i fire av dem onkel. I de resterende to forholdene var overgriperen barnets tremenning.

⁴¹ I forholdet kategorisert som 'annet' var domfelte en enslig mindreårig asylsøker på gjerningstidspunktet.

Figur 16. Antall forhold fordelt etter domfeltes relasjon til barnet (N=138)

- I 15 av forholdene (11 %) er overgriperen bror, stebroer, fosterbror eller halvbror. I fire av forholdene var overgriperen bror.

Fordelingen av relasjoner mellom gjerningspersonen og den fornærmede viser flere likheter med resultatene i forekomststudien fra NKVTS. Der fant man at overgriperen oftest var en mann i familien eller i bekjentskapskretsen.⁴²

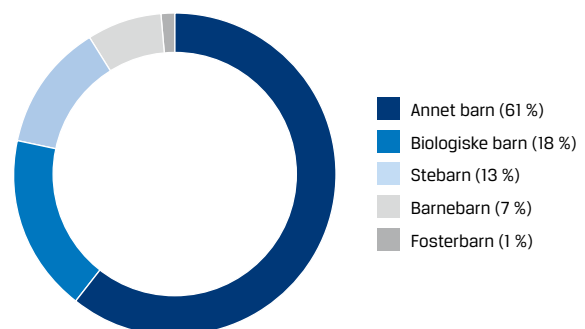
4.5.1 Domfelte med egne barn

Vi har sett nærmere på et underutvalg av sakene der den domfelte selv har barn.

I 79 av de 138 forholdene (57 %) har de domfelte egne biologiske barn, men er i de fleste sakene dømt for å ha begått overgrep mot andre barn; stebarn, fosterbarn eller andre barn de har hatt kontakt med.

- I 14 av forholdene (18 %) har den domfelte med egne biologiske barn begått overgrep mot dette/disse.
- I 10 av forholdene (13 %) har den domfelte med egne biologiske barn begått overgrep mot stebarn.
- I 48 av forholdene (61 %) har den domfelte med egne biologiske barn begått overgrep mot barn i kategorien 'annet barn'. I denne kategorien er det mange barn som er i noe fjernere familie, eller de er venner av egne barn/stebarn. Det kan også være ukjente barn som ikke domfelte har noe forhold til fra før. Disse kan bo i nabolaget eller ha blitt oppsøkt på internett.

Figur 17. Antall forhold hvor domfelte med egne barn har begått overgrep, fordelt etter type relasjon til fornærmede, oppgitt i % (N = 79)

42 Thoresen og Hjemdal. 2014.

EKSEMPEL PÅ DELVIS TILSTÅELSE:

I en dom fra 2013 ble en onkel dømt for seksuell omgang med sin niese, der overgrepene hadde skjedd over flere år. I dommen blir det beskrevet hvordan den domfelte tidlig i etterforskningen delvis erkjente straffeskyld – etter først å ha benektet forholdet: *Erkjennelsen var og er fortsatt svært begrenset, holdt opp mot det fornærmede har forklart og som retten har basert seg på i sin bevisvurdering. Tiltalte har imidlertid krav på at den begrensede erkjennelsen tillegges noe vekt etter strl. § 59 andre ledd. Den er verdifull for den krenkede parten i saken, som ellers ville ha blitt påført en tilleggsbelastning dersom hele hennes forklaring var blitt mistenkeliggjort fra hans side.*

Den domfelte ble gitt 20 % straffereduksjon, men i denne dommen ble også lang saksbehandlingstid vurdert som en formildende omstendighet. Tiltalte ble dømt til fengsel i ett år og ni måneder.

Kilde: Dom 13-049447MED-HAUG.

4.6 I hvilken grad har den domfelte tilstått overgrepet?

Å begå seksuelle overgrep mot et barn er forbundet med skam. Dette kan ha innvirkning på i hvilken grad en seksualforbryter er åpen om sin overgrepshistorikk. I gjennomgangen av dommene har vi sett at:

- I 102 av forholdene (74 %) har domfelte tilstått eller delvis tilstått gjerningen(e).
- I 36 av forholdene (26 %) nektet domfelte all skyld.

Det har vært utfordrende å skille mellom full tilståelse og delvis tilståelse, derfor har vi samlet dette under ett. I mange tilfeller nekter den siktede all skyld i starten, for deretter å tilstå deler av overgrepet underveis i etterforskningen. Noen ganger ender det med at personen bekrefter alt barnet forteller, andre ganger kun deler av det. Tekniske bevis som legges frem under avhørene, kan bidra til at domfelte erkjenner mer underveis i prosessen.

Generelt kan man si at ordningen med strafferabatt ved uforbeholden tilståelse⁴³ er viktig for at personer som har begått lovbrudd, skal erkjenne sine handlinger med de positive virkninger dette som regel vil ha både for fornærmede og for ressursbruken ved etterforskning, påtalebehandling og irettføring.⁴⁴

Det har stor betydning for fornærmede at overgriperen tilstår, og det er en av årsakene til at det tillegges vekt. I en dom hvor domfelte var fornærmedes mor, heter det:

Domfelte har konsekvent nektet straffeskyld og det er berre i liten grad ho i retten innrømmer å ha utsett NN for vald og mishandling. Dette har vore svært vanskeleg for NN idet ho opplever at mora seier ho lyg i retten. Dette er ei ekstra belastning for NN idet mor hennar har vore hennar nærmeste omsorgsperson. NN var opptatt av å få fram domfelte sine positive sider i retten og ho påpeika at ho også i framtida ønskte å

⁴³ Vilkåret *uforbeholden tilståelse* skal forstås på samme måte som det tilsvarende uttrykket i straffeprosessloven § 248 om tilståelsesdom. Strafferabatt bør også kunne gis i enkelte tilfeller der tilståelsen ikke er uforbeholden. Rabatten må imidlertid som utgangspunkt være mindre i slike tilfeller enn der tilståelsen er fullstendig.

⁴⁴ Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/2007.

*ha eit forhold til mora, men at dette var vanskeleg så lenge mora valde å ikkje fortelja sannheita om det som har skjedd med NN.*⁴⁵

Det er ikke gjort omfattende forskning på hvor vanlig det er med tilståelser i politiavhør, og om dette avhenger av sakstype. En studie viser at domfeltes oppfatning av styrken i politiets bevis er den enkeltfaktoren som i størst grad øker sannsynligheten for tilståelse. I saker der de domfelte oppfattet bevisene som svake, var det vanligere med tilståelse blant de som rapporterte

om skyldfølelse for hva de hadde gjort.⁴⁶ Forskningen er gjort uavhengig av type straffesak. Fra forskning på menn som har begått seksuelle overgrep, ser man at bagatellisering, rettferdiggjøring og fornektelse av egne handlinger er svært utbredt blant de som går i psykoterapeutisk behandling for å endre overgrepsetferden.⁴⁷ Disse kjennetegnene er i overensstemmelse med hva etterforskerne erfarer i avhør.

TILSTÅELSESRABATT

Det overlates til rettens skjønn både om det skal gis tilståelsesrabatt, og hvor stor denne skal være. Riksadvokaten legger til grunn at en straffereduksjon på cirka 1/3 er korrekt der tilståelsen skal tillegges betydelig vekt. Unntaksvis kan det være aktuelt å gi større rabatt enn 1/3, for eksempel der en vesentlig del av straffesaken dreier seg om straffbare handlinger som politiet ikke ville fått kjennskap til uten tilståelsen.

Momenter som påtalemyndigheten skal legge vekt på ved vurderingen av om det skal gis eller påstås reduksjon i straff, og hvor stor denne skal være (listen er ikke uttømmende):

Hensynet til fornærmede

Hensynet til offeret og pårørende har størst vekt ved volds- og seksuallovbrudd. Her er tilståelsen (skylderkjennelsen) særlig viktig for de berørte. Dessuten vil det ha stor betydning om forklaringen medfører at offeret spares for en langvarig og belastende etterforskning og domstolsbehandling, herunder at fornærmede slipper å få sin troverdighet trukket i tvil. Selv om en tilståelse først kommer i tingretten, kan den ha vekt dersom den sparer offeret for inngripende eksaminasjon og eventuelt en belastende ankerunde.

Hensynet til sakens oppklaring

Der siktedes tilståelse har bidratt til sakens oppklaring, har Høyesterett gitt størst tilståelsesrabatt, ikke sjelden mer enn 1/3.

Prosessøkonomiske hensyn

Der tilståelsen ikke har hatt betydning for oppklaringen av saken – men likevel har forenklet etterforskningen og/eller iretteføringen, slik at strafferettsapparatet har spart tid og ressurser som derved kunne frigjøres til andre saker.

Sitat fra Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2007.

45 14-052051MED-SOSU.

46 Deslauriers-Varin, Lussier og St-Yves. 2011.

47 Kruse, Strandmoen og Skjørten. 2013.

4.7 De domfeltes straffesakshistorikk

Viktige spørsmål i arbeidet med forebygging og etterforskning av seksuelle overgrep mot barn er i hvilken grad gjerningspersonene også begår *andre typer lovbrudd*, og *flere typer seksuallovbrudd*.

4.7.1 Andre seksuallovbrudd

Tilbakefallsprosenten for seksuallovbrudd er i henhold til forskningen generelt lav.⁴⁸ Forskningen på tilbakefall blant seksuallovbrytere kan imidlertid være påvirket av mørketallene på seksuallovbruddsfeltet siden flere av studiene i den internasjonale forskningen på gjentakelsesfare bruker ny domfellelse som kriterium for gjentakelse. Vi har sett nærmere på i hvilken grad de domfelte i vårt utvalg er registrert som mistenkt⁴⁹, siktet⁵⁰ eller domfelt i andre seksuallovbruddssaker enn den som ligger til grunn for at de ble tatt med i utvalget.

Følgende funn ble gjort:

- 79 av de 107 domfelte i utvalget (74 %) er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt i andre seksuallovbruddssaker. 74 av disse (69 %) var registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for minst ett ytterligere tilfelle av enten voldtekt eller seksuell omgang med barn.⁵¹

48 Bjørkly og Grøndahl, 2015.

49 Dersom en person er *mistenkt* i en straffesak, er det en rimelig mulighet for at vedkommende har begått den straffbare handlingen som etterforskes. Status som mistenkt innebærer noen prosessuelle rettigheter, som rett til å ha advokat med i avhør. Domstol.no.

50 En *siktet* er en betegnelse på en person som er mistenkt for en straffbar handling, og som påtalemyndigheten har erklært som siktet, eller forfølgning mot ham er innledet ved tingretten eller det er besluttet eller foretatt pågrepelse, ransaking, beslag eller liknende forholdsregler rettet mot ham. Domstol.no.

51 Tallene inkluderer ikke forhold avgjort ved frifinnelsesdom eller henlagt etter henleggelseskode 'intet straffbart forhold bevist'. Ingen henleggelses i dette utvalget var kodet som 'henlagt som åpenbart grunnløs'.

Andelen domfelte i vårt utvalg som har vært registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for andre alvorlige seksuallovbrudd, må betegnes som høy.

I forskningen på risikofaktorer for gjentakelse av seksuallovbrudd har man funnet en del felles faktorer for gjerningspersoner som har begått henholdsvis voldtekt og overgrep mot barn.⁵² Dyssosiale trekk og vedvarende avvikende seksuelle interesser er eksempler på faktorer som predikerer tilbakefall blant seksuallovbrytere i begge grupper.⁵³ Holdninger som rettferdiggjør overgrep er også funnet å øke risikoen for nye overgrep. Blant gjerningspersoner som har begått overgrep mot barn, innebærer dette typisk oppfatninger om at barn kan nyte sex, at sex mellom voksne og barn er harmløst, og at barn kan oppføre seg seksuelt utfordrende.⁵⁴

En spesiell risikofaktor blant gjerningspersoner som har begått overgrep mot barn, er såkalt *emosjonell kongruens*⁵⁵ med barn. Dette kan for eksempel komme til uttrykk ved at gjerningspersonen selv føler seg som et barn, en oppfatning om at barn forstår ham bedre enn voksne, og at de er lettere å forholde seg til enn voksne.⁵⁶

52 Forskningen på risikofaktorer stammer nesten utelukkende fra utvalg med mannlige overgripere. Andre risikofaktorer kan gjøre seg gjeldende for kvinnelige overgripere.

53 Hanson og Morton-Bourgon. 2005.

54 Mann, Hanson og Thornton. 2010.

55 En opplevelse av at relasjoner med barn er mer emosjonelt tilfredsstillende enn relasjoner med voksne. Ibid.

56 Ibid.

4.7.2 Annen kriminalitet

Vi har også sett nærmere på i hvilken grad de domfelte i vårt utvalg er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for annen kriminalitet utover seksuallovbrudd.

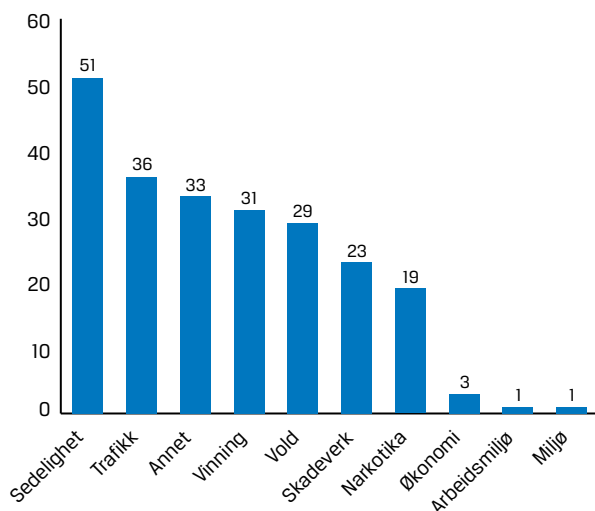
Figur 18 viser antall domfelte som er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt i andre straffesaker. Vi gjør oppmerksom på at en domfelt kan være registrert i flere straffesaker.

Vi ser at nær en tredjedel av de domfelte (27 %) er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for voldslovbrudd. Vi har ikke vurdert spesielt om volden er utøvet mot barn.

I de kvalitative intervjuene kom det frem at det kan være hensiktsmessig å se vold og seksuelle overgrep i sammenheng: Langt flere seksuelle overgrep kunne vært avdekket om man hadde gått inn i voldssakene og stilt spørsmål om seksuelle overgrep (eller omvendt). I en undersøkelse av barndomsopplevelser med emosjonelt, fysisk og seksuelt misbruk fant man at en tredjedel av de som var utsatt for én type misbruk, i tillegg var utsatt for minst én ytterligere type misbruk.⁵⁸

Det kan være lettere for barn å snakke om vold enn seksuelle overgrep, og voldshandlingen kan i noen tilfeller være en døråpner for å få barnet til senere å snakke om overgrep (se side 19).

Figur 18. Antall domfelte registrert som mistenkt/siktet/domfelt i andre saker, fordelt etter type lovbrudd.⁵⁸

57 Kategorien 'annet' inneholder kriminalitetsformer som ikke er oppgitt i tabellen, for eksempel undersøkelsessaker, arbeidsmarkedskriminalitet, miljøkriminalitet og brudd på ulike særlovgivninger (å bære våpen på offentlig sted, brudd på alkohollovgivningen osv.)

58 Edwards, Holden, Felitti og Anda. 2003.

"I retten forklarte han at han trodde at
datteren likte det han gjorde"

Kilde: Dom i Ringerike tingrett, 2013

Kapittel 5

OVERGREPET

I dette kapittelet vil vi presentere funn som viser hvilke handlinger overgrepet har bestått i. Vi omtaler også kunnskap om konsekvensene av overgrep for de fornærmede.

5.1 Hvilke konkrete handlinger har blitt begått?

Under gjennomgåelsen av datamaterialet har vi sett på hvilke konkrete handlinger som ble begått, i hvilken grad de ble filmet/fotografert, andre overgriperes deltakelse og i hvilken grad fysisk vold eller trusler ble brukt for å øke forståelsen av hva barna faktisk utsettes for. Statistikken sier noe om hva de fleste fornærmede opplever i forbindelse med slike overgrep, og om hva som er mindre vanlig.

Våre undersøkelser viser blant annet følgende:

- I 93 av forholdene (67 %) opplevde fornærmede overtreddelser som penetrering vaginalt og/eller analt.
- I mange saker fikk domfelte barnet til selv å utføre handlinger under overgrepet, for eksempel oral-genital kontakt med domfelte.
- I 17 av forholdene (12 %) ble overgrepet filmet eller fotografert.

I mange tilfeller brukte den domfelte også ulike metoder for trusler og belønning. Dette inkluderte positiv oppmerksomhet i form av gaver og belønning eller at domfelte ba fornærmede om ikke å fortelle om det han/

Figur 19. Oversikt over hvilke overgrep barna har vært utsatt for (vi gjør oppmerksom på at flere typer overgrep kan forekomme i samme forhold)

Fysiske overgrep	Antall
Domfelte penetrerte fornærmede vaginalt og/eller analt (gjenstand/finger/penis)	93
Domfelte utsatte fornærmede for oral-genital kontakt	53
Domfelte fikk barnet til å berøre domfelte (bryster, vagina, penis, analt, utvendig)	56
Domfelte fikk barnet til å utføre oral-genital kontakt på domfelte	61
Domfelte fikk barnet til å penetrere domfelte (vaginalt og/eller analt (gjenstand, finger, penis)	4

Fotografering/filming av overgrep	Antall
Domfelte fikk barnet til å filme/fotografere seg selv	2
Domfelte eller en tredjeperson filmet/fotograferte overgrepet	17
Domfelte viste dokumentasjon av overgrepet til andre voksne	3

Deltakelse av andre voksne	Antall
Domfelte lot også andre voksne misbruke barnet seksuelt	2
Domfelte lot barnet se seksuell omgang mellom andre voksne	2

hun hadde vært utsatt for. Frasen ”dette er vår hemmelighet” er gjengitt i en rekke dommer. Trusler var også vanlig, og i noe mindre grad fysisk vold:

Retten legger til grunn at tiltalte sa at det han gjorde med henne var vanlig, og at han i begynnelsen lokket henne med at hun skulle få gaver og sa de skulle leke, men at han etter hvert truet henne for å kunne fortsette med de seksuelle overgrepene. Retten legger heretter til grunn at tiltalte fortalte henne at han hadde filmet henne og truet med at hvis hun ikke ville gjøre dette mer så ville han vise filmen for andre. Videre at han også truet med å utøve vold mot hennes lillebror dersom hun ikke gjorde som han sa.⁵⁹

5.2 Konsekvenser av overgrepene

Seksuell vold har betydelige helsemessige, sosiale og samfunnsmessige skadevirkninger. Det er godt dokumentert at seksuelle overgrep gir økt risiko for et bredt spekter av psykiske lidelser hos de utsatte.⁶⁰ Det er funnet økt risiko for angst, depresjon, spiseforstyrrelser, posttraumatisk stresslidelse, søvnforstyrrelser og suicidalitet.⁶¹ Den nasjonale forekomststudien fra NKVTS viste en klar sammenheng mellom det å ha vært utsatt for voldtekt i barndommen og psykiske helseproblemer.⁶² Risikoen for psykiske helseproblemer øker jo nærmere relasjon den utsatte har til overgriperen og dersom han/hun også ble utsatt for vold under overgrepet/-ene.⁶³ Enkelte studier har også vist at risikoen for psykiske vansker er større dersom overgrepene pågikk over lengre tid.⁶⁴ Det er videre funnet sammen-

henger mellom utsatthet for seksuelle overgrep og en forhøyet score på mange ulike indikatorer på fysisk sykdom.⁶⁵

Funnene stemmer godt overens med inntrykket vi har fått fra de 107 dommene i vårt utvalg. I majoriteten av sakene ble omfattende psykiske og fysiske lidelser beskrevet i etterkant av overgrepene – både på kort og lang sikt:

NN på sin side fikk alvorlige helseplager i form av blant annet synsforstyrrelser. Hun mistet gangførheten i 2012 og måtte bruke rullestol en periode m.m. Hun fikk diagnosen dissosiativ tilstand i 2012. Denne diagnosen har hun fortsatt. Etter at overgrepssaken ble avdekket i 2013, og all kontakt med tiltalte opphørte, har hun blitt langsomt bedre og bruker ikke rullestol i dag. Retten legger til grunn at det er overveiende sannsynlig at det er en årsakssammenheng mellom de seksuelle overgrepene og de alvorlige helseplagene hun har hatt.⁶⁶

35 % av forholdene vi har sett på er overgrep som ifølge dommen var et enkelttilfelle. Også i noen av disse sakene var de negative konsekvensene svært omfattende. Dette bekreftes av forskning som viser et sammensatt bilde der skadevirkningene av overgrep avhenger av langt flere faktorer enn den faktiske handlingen barnet har vært utsatt for.⁶⁷

I tillegg henger utsatthet i barndommen sammen med utsatthet i voksen alder, såkalt *reviktimisering*. Forekomststudien til NKVTS viste at én av tre kvinner som hadde blitt voldtatt før de fylte 18 år, også opplevde voldtekt som voksen.⁶⁸

59 14-052405MED-SALT.

60 Chen, L. P., Murad, M. H., Paras, M. L., Colbenson, K. M., Sattler, A. L., Goranson, E. N., Elamin, M. B., Seime, R. J., Shinozaki, G., Prokop, L. J. og Zirakzadeh, A. 2010.

61 Norman, Byambaa, De, Butchart, Scott og Vos. 2012.

62 Thoresen og Hjemdal. 2014.

63 Tyler. 2002.

64 Ibid.

65 Irish, Kobayashi og Delahanty. 2010.

66 14-052405MED-SALT.

67 Borgen, Dyb, Hafstad, Jensen, Langballe, Myhre, Nikolaisen og Øverlien. 2011.

68 Thoresen og Hjemdal. 2014.

TILRETTELAGTE OG SEKVENSIELLE AVHØR

- Tilrettelagte avhør (tidligere dommeravhør) er avhør av barn og andre særlig sårbare personer. Målgruppen er fornærmede og vitner som er under 16 år, og psykisk utviklingshemmede. For enkelte sakstyper er grensen 18 år.
- Sekvensielle avhør innebærer en utvidelse av modellen for tilrettelagte avhør. Avhøret deles opp for i enda større grad å ivareta barnets individuelle behov. Sekvensielle avhør blir brukt fortrinnsvis med barn i førskolealder og utviklingshemmede.
- Nye regler om avhør av barn og andre sårbare personer trådte i kraft 1. oktober 2015, jf. strpl. § 239. En avhører må ha særskilt utdanning fra Politihøgskolen for å kunne foreta et tilrettelagt avhør. Når tilrettelagte avhør av de minste barna gjennomføres som sekvensielle avhør, må avhører ha ytterligere spesialutdanning fra Politihøgskolen.
- Det gjøres opptak av samtalen med lyd og bilde som overføres til et annet rom der avhørsleder, advokater og andre fagpersoner følger avhøret. Videoopptaket av avhøret fungerer som barnets forklaring i retten.
- Avhørene skal gjennomføres innen én til tre uker etter at forholdet er gjort kjent for politiet. Hovedregelen er at alle tilrettelagte avhør skal gjennomføres ved Statens barnehus.
- I 2015 var 1682 tilrettelagte avhør knyttet til seksuelle overgrep gjennomført i barnehusene. Totalt ble det gjennomført 4725 dommeravhør og tilrettelagte avhør i 2015.
- Antall tilrettelagte avhør er nesten doblet i perioden 2013–2015, fra 2652 avhør i 2013 til 4725 i 2015.⁷⁰

Kilde: Kripos og Politidirektoratet.

Funn i *Voldtektssituasjonen 2014* utgitt av Kripos viser at 26 % av de fornærmede som er registrert i voldtektsanmeldelser i 2014, også er registrert som fornærmede i andre sedelighetssaker. 60 % av disse sakene gjelder voldtekt eller seksuell utnyttelse av barn.

5.3 Hvem anmelder?

Vi har undersøkt hvilke personer og instanser som står oppført som formell anmelder i straffesakene.

På lik linje med de aller fleste straffbare handlinger er seksuallovbrudd undergitt offentlig påtale, noe som innebærer at påtalemyndigheten kan reise straffesak

uten at fornærmede har begjært påtale. Dersom politiet får kjennskap til seksuallovbrudd, iverksetter politiet selv etterforskning av saken.

Når politiet fatter mistanke om et seksuelt overgrep mot et barn, og det startes etterforskning, blir det lagt til rette for at barnet får forklart seg om det mistanken gjelder. Frem til 1. oktober 2015 ble slike avhør ledet av en dommer ved en tingrett. Etter 1. oktober 2015 er disse avhørene endret fra dommeravhør til såkalte *tilrettelagte avhør*; politiet er nå ansvarlig for gjennomføringen av avhørene av barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep.

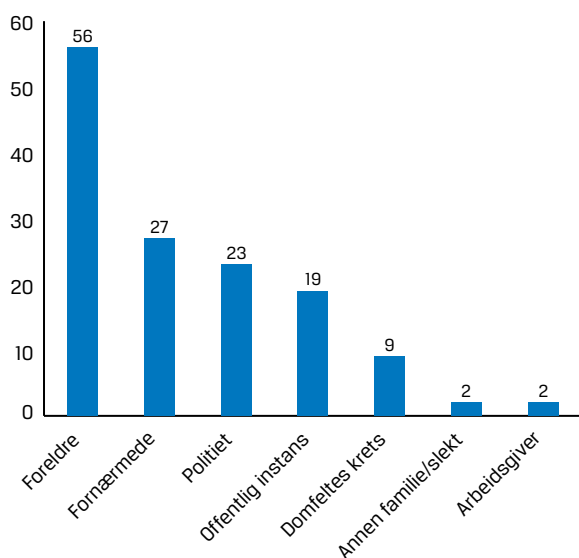
69 Ifølge Politidirektoratet, Kriminaletterretningsmøtet 16.–17. mars 2016.

STATENS BARNEHUS

- Statens barnehus er et samarbeid mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Det er 10 barnehus i Norge.⁷¹
- Hvert barnehus er underlagt og styres av politimesteren i politidistriktet hvor det ligger.
- På barnehusene gjennomføres tilrettelagte avhør, medisinske undersøkelser og oppfølging/behandling.
- Barnehuset er et tiltak rettet mot barn og unge som er mistenkt eller utsatt for seksuelle overgrep eller vold. Tiltakene gjelder også voksne med psykisk utviklingshemming eller tilsvarende funksjonssvikt.
- I 2015 ble det gjennomført 1682 avhør i saker knyttet til mistanke om seksuelle overgrep.

Kilde: Statens barnehus – Årsrapport/POD 2015

Figur 20. Antall forhold fordelt etter anmelder (N=138)

Figur 20 viser at det i våre saker hovedsakelig er foreldrene som anmelder overgrep, dernest de fornærmede, politiet, andre offentlige instanser og domfeltes

krets. Det er ikke noe automatikk i at anmelderen er den fornærmede har fortalt om overgrepet til først, eller den som har avdekket det.

For mange som på en eller annen måte får kjennskap til en potensiell overgrepssituasjon, kan det være vanskelig å ta direkte kontakt med politiet, for eksempel i mindre lokalsamfunn der alle kjenner alle. I slike situasjoner kan for eksempel en offentlig instans stå som anmelder. Dette kan være en skole (ved for eksempel helsesøster) eller den lokale barnevernstjenesten. Disse kan anmelde etter selv å ha avdekket forholdet, eller de kan gjøres oppmerksom på det gjennom en henvendelse fra personer som selv ikke ønsker å bli involvert i saken.

Under punkt 3.4.3 diskuterte vi manglende kunnskap om seksuelle overgrep blant blivende barnevernspedagoger og grunnskole- og førskolelærere.⁷¹ Den mangelfulle opplæringen av pedagogisk personell i å kunne avdekke og håndtere situasjoner der barn er utsatt for seksuelle overgrep, kan være en grunn til at ikke flere offentlige instanser anmelder.

70 Et ytterligere barnehus er besluttet etablert i Politidistrikt Øst (Moss).

71 Se Øverlien og Moen. 2016.

Det er vanlig at overgrepsutsatte bruker flere år før de forteller noen om overgrep, eller at de aldri forteller om opplevelsen i det hele tatt.⁷² Begge forekomststudiene til NKVTS viste at mange voldtektsutsatte aldri hadde fortalt om hendelsen til noen før de ble intervjuet om det i forbindelse med spørreundersøkelsen.^{73,74} I forekomstundersøkelsen blant 16- og 17-åringer hadde nesten en fjerdedel av de voldtektsutsatte aldri fortalt om hendelsen til noen før de ble intervjuet om den i forbindelse med undersøkelsen. I den samme studien ble de som hadde blitt utsatt for voldtekt etter fylte 13 år, spurt om de hadde anmeldt saken til politiet, eller om politiet hadde fått kjennskap til saken på annen måte. Under en femtedel hadde anmeldt saken selv, og kun én sak var blitt kjent for politiet på annen måte.⁷⁵

5.4 Hvor lenge pågikk overgrepene?

Vi har sett på hvor lenge barna har vært utsatt for overgrep. Det er viktig å understreke at figur 21 viser et nøkternt anslag over overgrepene varighet, idet den kun viser hvilke overgrep *retten har funnet at kvalifiserer til seksuell omgang*⁷⁶ før barnet fylte 14 år. Det er flere grunner til dette:

- Det fremkommer i mange dommer at den seksuelle omgangen har funnet sted også etter at barnet fylte 14 år. Dersom vi hadde inkludert seksuell omgang også etter fylte 14 år, ville figuren sett annerledes ut.
- Det er stor sannsynlighet for at en del av sakene har pågått lengre enn det man har kunnet bevise. Mange av barna var for eksempel for små til å huske

72 Paine og Hansen. 2002.

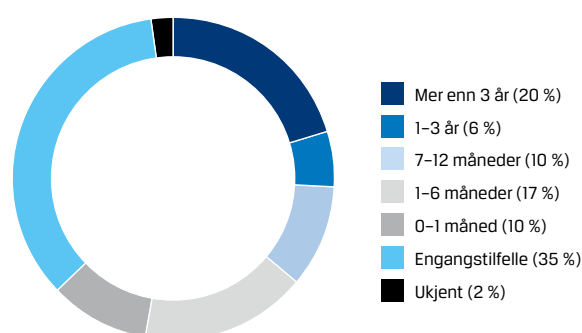
73 Thoresen og Hjemdal. 2014.

74 Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

75 Myhre, Thoresen og Hjemdal. 2015.

76 I dommer hvor voldtekt har vært en del av tiltalen før barnet fylte 14, er denne inkludert.

Figur 21. Antall forhold fordelt etter overgrepets varighet (seksuell omgang) før barnet fylte 14 år, oppgitt i % (N=138)

detaljer om tidspunkt, eller de har fortalt om overgrep som retten ikke har ansett som tilstrekkelig bevist.

- Noen av barna har opplevd en lengre overgrepperiode enn den som fremkommer i vår registrering, men dersom de domfelte i denne perioden er dømt for mindre alvorlige seksuelle lovbrudd eller vold, er disse forholdene ikke inkludert i figuren.

Følgende funn ble gjort:

- I 48 av disse forholdene (35 %) var overgrepet et engangstilfelle.
- I 51 av forholdene (37 %) varte overgrepene i inntil et år.
- I 28 av forholdene (20 %) har overgrepene vart i over tre år.

Figur 21 viser betydelig variasjon med hensyn til hvor lenge overgrepene har pågått. Uavhengig av varighet viser forskningen at det å bli utsatt for seksuelle overgrep, kan få store konsekvenser for et barn, se også punkt 5.2.

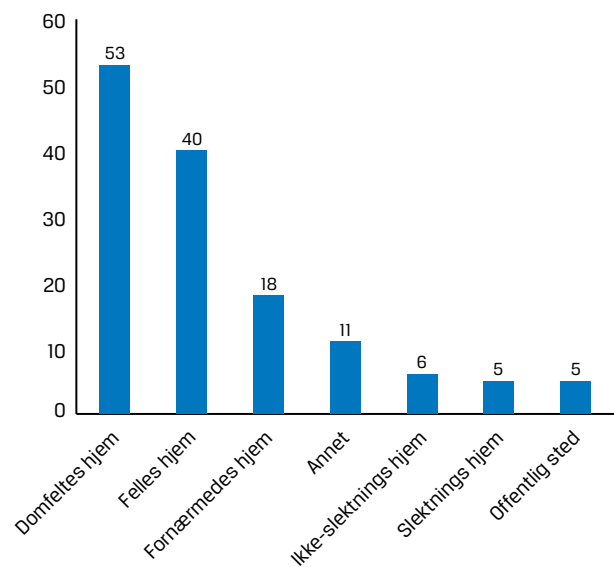
5.5 Åsted for overgrepene

Figur 22 viser hvor *de fleste* overgrepene i en sak har funnet sted. I mange av sakene har overgrepene funnet sted flere steder, som i feriehus, campingvogner, på offentlig sted, i bil osv. Overgrepene kan også finne sted delvis i fornærmedes hjem og hjemme hos domfelte.

Oversikten viser følgende:

- I 58 av forholdene (42 %) har barnet blitt utsatt for seksuelle overgrep enten i felles hjem⁷⁷ eller i fornærmedes hjem. Overgrep i hjemmet skiller seg fra andre traumatiske hendelser da det innebærer et brudd på den grunnleggende tryggheten barn skal føle i sitt eget hjem.
- I 53 av forholdene (38 %) har barnet blitt utsatt for seksuelle overgrep hjemme hos den domfelte.

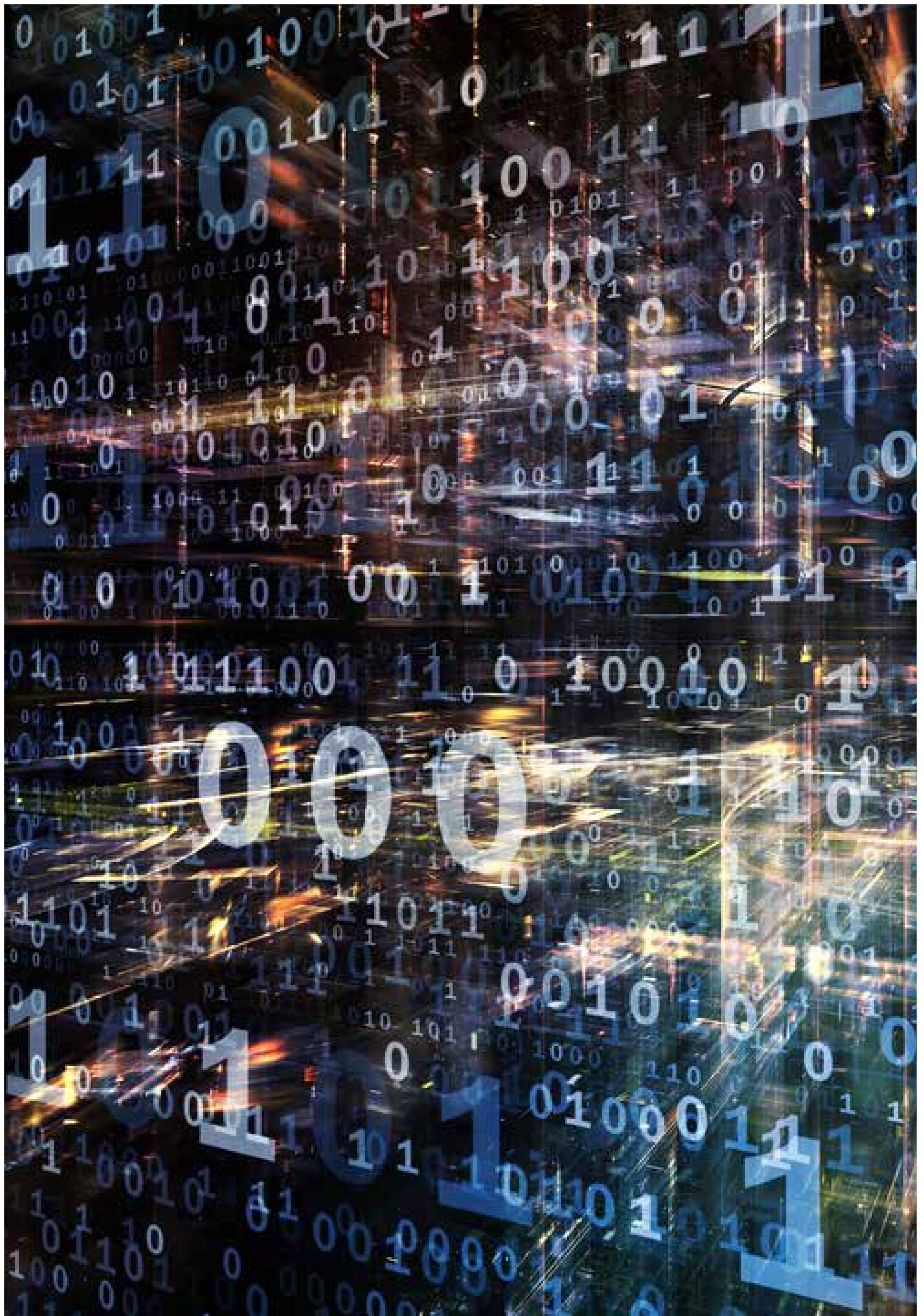
Figur 22. Antall forhold fordelt etter åsted (N=138)

⁷⁷ I tilfeller hvor den domfelte er fornærmedes far, men bor atskilt fra den fornærmede, har vi kategorisert åstedet som 'felles hjem'.

"Fornærmede har forklart at han ved minst to anledninger ble lagt på magen i sengen, og at han kjente noe hardt trenge inn i seg bakfra. Det var både hardt og vondt."

Kilde: Dom i Kristiansand tingrett, 2015

Kapittel 6

MED INTERNETT SOM VERKTØY

Lommemann-saken i 2007 vakte oppsikt. Det store antallet barn som hadde vært utsatt for overgrep begått av en mann alene, var av et omfang vi ikke hadde sett i Norge tidligere. I dag har internett gjort det mulig for seksualforbrytere å begå overgrep i stort omfang fra sin egen stue. Som en av etterforskningslederne ved Kripos sier det: ”Internett har blitt et eldorado for overgripere som vil finne sårbare barn.”

Ved hjelp av sosiale medier og teknologi som for eksempel fildeling, web-kameraer og anonymitets-tjenester kan overgripere forbryte seg mot flere titalls barn samtidig uten fysisk å møte dem, og det er svært utfordrende å identifisere overgriperne. Det finnes mange slike saker i Norge. Det dreier seg om store saks-komplekser som strekker seg over flere politidistrikter og landegrensener. Det kan være én eller flere gjernings-personer i samme sak.

Dette kapittelet handler om bruk av internett som verktøy i overgrepssaker mot barn. Seksualforbrytere benytter internett til mange typer overgrep. Seksuell utpressing, organisert distribusjon og fildeling av seksuelle overgrepssaker og -videoer, bestillingsvoldtekter og direkteoverførte overgrep, barnelokking og anonym kommunikasjon med likesinnede er noen av metodene som brukes. Det er vanskelig å tallfeste slike handlinger. Mye av det vi vet, baserer seg derfor på erfaring, etterforskning og informasjon fra politiets databaser.

Seksuelle overgrep mot barn over internett er en type grensekryssende kriminalitet som stiller store krav til internasjonalt politisamarbeid. I rapporten *iOcta 2015* redegjør Europol for utfordringer på feltet og presenterer anbefalte tiltak.

6.1 Bruk av internett i domsutvalget

Denne rapporten omhandler seksuell omgang med barn under 14 år.⁷⁸ I flere av disse sakene hadde den domfelte store mengder overgrepssaker på PC-en. I tillegg har den domfelte i flere saker vist overgrepssaker eller pornografi til den fornærmede.

Vi har derfor sett nærmere på hvordan de samme 107 domfelte har benyttet internett til å utføre andre seksualforbrytelser enn den som ligger til grunn for at de ble inkludert i utvalget.

- 25 av de domfelte (23 %) er i tillegg mistenkt, siktet eller domfelt for besittelse av overgrepssaker (§ 204a⁷⁹).
- Seks av de domfelte (6 %) er i tillegg mistenkt, siktet eller domfelt for seksuelt krenkende/uanstendig adferd via datasystemer (§ 201).

⁷⁸ Straffeloven 1902.

⁷⁹ § 204a i straffeloven 1902 (§ 311 i ny straffelov):

Den som

- a. produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn, eller fremstillinger som seksualiserer barn,
- b. befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i § 204 første ledd, eller
- c. forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet, straffes med bøter eller med fengsel inntil 3 år. Med barn menes i denne paragrafen personer som er eller fremstår som under 18 år. Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den inneholder eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Straffen kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

§ 204 annet ledd annet punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

6.2 Sammenhengen mellom overgrepsmateriale og fysiske overgrep

Det er usikkert hvor mange seksualforbrytere som laster ned overgrepsmateriale som også begår fysiske overgrep mot barn. En metaanalyse har sett på sammenhengen mellom nedlasting og fysiske overgrep.⁸⁰ I analysen så man nærmere på hvor mange nedlastere som tidligere hadde begått overgrep, og nedlasternes straffesakshistorikk etter løslatelse. 17 % av nedlasterne hadde begått overgrep tidligere, hovedsakelig mot barn. Andelen varierte avhengig av datainnsamlingsmetode. I studier basert på straffesaksregistre hadde én av ti tidligere begått fysiske overgrep, mens i studier som baserte seg på nedlasternes selvrapporing, hadde litt over halvparten begått fysiske overgrep.

Metaanalysen som omhandlet nedlasternes straffesakshistorikk etter løslatelse, viste at to prosent senere begikk fysiske overgrep mot barn i oppfølgingsperioder som varierte fra halvannet til seks år. Disse studiene baserte seg på straffesaksregistre, ikke selvrapporing. Det er viktig å presisere at studiene som ser på sammenhengen mellom nedlasting og overgrep, er i en tidlig fase, og innebærer flere metodiske utfordringer.

På tross av usikkerhetsmomentene ved bruk av straffesaksregistre er det interessant å undersøke forekomsten av fysiske, seksuelle overgrep blant nedlastere i Norge. I uttrekk foretatt av Kripes i perioden 2013–2015 er totalt 912 personer mistenkt, siktet eller domfelt for besittelse av overgrepsmateriale.

- Av disse er 319 personer (35 %) i tillegg mistenkt, siktet eller domfelt for fysiske, seksuelle overgrep.

- Av disse er 274 personer (30 %) i tillegg mistenkt, siktet eller domfelt for fysiske, seksuelle overgrep mot barn under 16 år.⁸¹

I en av dommene i utvalget beskriver retten det de mener er en sammenheng mellom etterspørsel etter overgrepsmateriale og fysiske overgrep:

Retten finner imidlertid grunn til å understreke at den etterspørsel etter barnepornografi som tiltalte har representert, er med på å underbygge grunnlaget for denne type pornografi på Internett. Produksjon av slike bilder/filmer forutsetter at det faktisk blir begått overgrep mot barn, og kan også foranledige nye overgrep mot andre barn. At søk og nedlasting av barnepornografi har ført til overgrep mot barn, er denne saken et godt eksempel på. De fremlagte søkeloggene fra tiltaltes PC viser et høyt aktivitetsnivå på barnepornografiske sider, kort tid før overgrepene. Disse forholdene må derfor sees i sammenheng ved utmåling av straffen.⁸²

I dommen benyttes begrepet *barnepornografi* samtidig som den presist understreker at denne typen bilder og film forutsetter *fysiske overgrep mot barn*. Kripes benytter konsekvent uttrykket *dokumenterte overgrep mot barn* og ikke *barnepornografi*. Dette er et bevisst begrepsvalg for ikke å tilsløre hva materialet faktisk inneholder.

Basert på Kripes' erfaringer har de fleste som utfører fysiske overgrep på barn også overgrepsbilder tilgjengelig hjemme. Slik dokumentasjon av egne eller andres overgrep mot barn er viktig for mange. For noen kan det å gjenoppleve egne overgrep og/eller ha materiale som benyttes til egne, seksuelle fantasier, være

80 Seto, Hanson og Babchishin. 2010.

81 Vi inkluderte alle saker der fornærmede var under 16 år siden vi her undersøker et annet utvalg og ønsker å gi et mer fullstendig bilde av andelen gjerningspersoner som kan ha / har begått fysiske overgrep mot barn.

82 Dom 14-190625MED-BBYR702.

motivasjonen mens det for andre brukes som ”valuta”. Å ha tilgang til overgrepsmateriale som ikke andre med samme interesse har, kan være ”inngangsbilletten” til lukkede områder der overgripere som dokumenterer egne overgrep, utveksler bilder og filmer. Videre kan den som har mulighet til å bistå andre med overgrepsmateriale som ikke er allment tilgjengelig, eller som kan komplettere samlinger hos andre, oppnå en høyere status i miljøet enn de som ikke har det. Mange personer som har seksuell interesse for barn, benytter materialet slik andre benytter lovlig voksenpornografi – og materiale som er nytt og lite kjent, vil alltid være av større interesse enn det som er kjent av de fleste.

6.3 Seksuell utpressing (*sextortion*)

Fenomenet *sextortion* (’sexual extortion, seksuell utpressing’) innebærer ofte at utpresseren utgir seg for å være en jevnaldrende i sosiale medier. Utpresseren får offeret til å vise seg naken eller til å utføre seksuelle handlinger foran et nettkamera. I etterkant presses offeret for penger eller trues med at bilder/film blir publisert på internett eller sendt til offerets omgangskrets dersom ikke offeret fortsetter å utføre handlingene. En modus er også å tilby penger eller gaver mot at offeret gjennomfører seksualforbryterens ønsker.

I saker Kripos har sett på er den en tendens til at i tilfeller der utpressingen har et *økonomisk* motiv, er fornærmede over 18 år, mens der utpressingen har et *seksuelt* motiv, er fornærmede under 18 år. Det er viktig å understreke at det er relativt få saker som utgjør datagrunnlaget for denne antakelsen.

I de mest alvorlige tilfellene, der unge mennesker blir manipulert og deretter utsatt for utpressing eller ærekrenkelser, kan det være fare for liv og helse.

6.4 Fildeling og distribusjon mellom to eller flere personer

Ifølge Europol er den vanligste metoden for å få tilgang til overgrepsmateriale å benytte ulike fildelingsprogrammer. Dette er også den mest brukte metoden for norske seksualforbrytere på nett.

Fra november 2015 til april 2016 ble det observert 3885 unike IP-adresser i Norge som er benyttet til å laste ned eller distribuere overgrepsmateriale. Beregningen er kun et estimat ettersom det er vanskelig å oppgi nøyaktig statistikk over antall brukere. Antallet IP-adresser som er benyttet i forbindelse med nedlasting og distribusjon av overgrepsmateriale i Norge, er bekymringsfullt.

Fildelingsnettverk er bare en av arenaene som benyttes for å skaffe seg tilgang til eller for å distribuere overgrepsmateriale. Overgrepsmateriale deles også på en rekke andre arenaer, blant annet i lukkede fildelingsgrupper, mørkenett via e-post og webtjenester samt applikasjoner til mobiltelefon og nettbrett som støtter deling av bilde og/eller film. Det totale antallet personer som laster ned eller deler overgrepsmateriale, vil trolig være vesentlig større enn antall personer som er observert på de ulike fildelingsnettverkene.

Nedlasting og distribusjon av overgrepsmateriale er en kontinuerlig krenkelse av de fornærmede som er avbildet, ettersom materialet aldri vil forsvinne fra internett.

Kripos bistår i etterforskningen av flere omfattende nettverk der personer deler overgrepsmateriale med hverandre. Fellesnevnerne for sakene er store databaseslag og ulik geografisk tilhørighet. Personene i nettverkene kan ha en rekke roller; de kan være både utnyttede, spredere av materialet og brukere. Utstrakt bruk av anonymiseringstjenester gjør det vanskelig å etterforske

slike nettverk. Etterforskning har avdekket norske nettverk med ekstreme interesser, hvor blant annet voldtekt av spebarn og seksuell omgang med dyr forekommer.

6.5 Skjult internett

Kriminelle oppholder seg i stadig større grad på skjult internett, gjerne der de får mulighet til å være anonyme (på mørkenett og det dype nettet). Det dype nettet er den delen av internett som ikke fanges opp av søkemotorer, og som i praksis er utilgjengelig for dem som ikke vet hvor de skal lete. Mørkenett er anonymiserte nettverk som brukes til blant annet fildeling mellom brukere – og det er i denne kategorien man i størst grad finner seksualforbrytere som deler overgrepssaker av barn. *The Onion Route (TOR)* er et mye brukt anonymt nettverk, der man blant annet finner flere fora og markedsplasser for overgrep mot barn. Ifølge Europol er seksualforbrytere som bruker slike nettverk, mer komfortable med både å krenke barn og diskutere sine seksuelle preferanser med andre enn dem som opererer utenfor anonymiserte nettverk.

Internett og teknologi har koblet overgripere sammen og har også gjort det mulig for disse å kommunisere anonymt om sine fantasier/handlinger. Kommunikasjon og deling av erfaringer og bilder mellom overgripere er med på å normalisere den seksuelle interessen for barn. Å møte likesinnede og diskutere ønsker, fantasier og behov kan være med på å flytte grensene for den enkelte seksualforbryter. Gjennom etterforskning av slike overgrepssaker ser Kripos at den felles interessen som forener seksualforbrytere, er med på å rettferdiggjøre handlinger og øke motivasjonen for å utføre overgrep.

I 2015 og 2016 har Kripos bistått i etterforskningen av enkelte saker hvor gjerningspersonene har kommet i kontakt med likesinnede på internett, og hvor

relasjonene som er opprettet, har ført til at de har møttes fysisk. I enkelte av disse sakene har gjerningspersonene begått seksuelle overgrep mot barn i samarbeid.

6.6 Direkteoverførte overgrep (*live streaming*)

Direkteoverførte overgrep, eller såkalt *live streaming*, gjennomføres ved at en person sender en bestilling over internett med en beskrivelse av de seksuelle handlingene vedkommende ønsker at et barn skal utsettes for i bytte mot betaling. Overgrepet utføres og overføres direkte til brukerens datamaskin. Tjenesten Skype benyttes gjerne til strømming av overgrep.

Kripos har i 2015 og 2016 sett et økende antall saker hvor man mistenker at norske borgere har bestilt direkteoverførte overgrep over internett. Filippinene og India er blant landene hvor overgripere (normalt familiemedlemmer) selger barns seksuelle tjenester. Europol forventer at denne typen kriminalitet vil øke.⁸³ Det etableres stadig nye og enklere muligheter for direkteoverførte overgrep gjennom ulike sosiale medier og kommunikasjonsplattformer, og kapasiteten på internettlinjer i utviklingsland økes kontinuerlig.

Kripos har ikke informasjon om at norske borgere har fasilitert direkteoverførte overgrep begått mot betaling i Norge, men det antas at det er mørketall på dette området.

83 Europol, 2015.

6.7 Barnelokking (*grooming*)

Barnelokking, også kalt *grooming*, kan defineres som 'voksnes kommunikasjon over internett med mål om å utnytte eller misbruke barn seksuelt.'⁸⁴ Personer med en seksuell interesse for barn oppsøker steder på nettet der de vet barn er aktive. Disse personene, som oftest menn, har kunnskap om hvordan de bruker teknologien til å kommunisere, og de er kjent med språket og omgangsformen til barna. De manipulerer dem og klarer å skape et tillitsforhold til dem. Såkalte barnelokkere eller *groomere* kan på kort tid henvende seg til mange barn samtidig og etablerer også ofte ulike nettidentiteter. De kontakter gjerne det samme barnet fra flere av disse identitetene, noe som forsterker manipuleringen. I straffesaker mot overgripere som har funnet sine ofre på internett, er det ikke uvanlig at flere titalls eller hundretalls barn er ofre for den samme overgriperen. Ofte er det de mest sårbare barna som blir ofre for seksuelle overgrep. Lokkerne driver ofte utpressing eller truer sine ofre for å få dem til å fortsette å sende nakenbilder eller stille opp på video.

I loven defineres fenomenet ut fra en forutsetning om at det må være avtalt et fysisk møte.⁸⁵ Slik fungerer det på langt nær alltid da flere barn utsettes for overgrep uten at et fysisk møte finner sted. Bilder og video med høy oppløsning og direkte videochat bidrar til at seksualforbryterne kan begå alvorlige overgrep over internett. I disse tilfellene kan overgriperen bli dømt for voldtekt.

84 Kripos. 2016. Politiets nettpatrulje. Kripos' beste råd: *Slik beskytter du barna mot overgripere på nett*, Facebook, 26.01.16.

85 Straffeloven 2005 § 306: avtale om møte for å begå seksuelt overgrep.

Kapittel 7

AVSLUTNING

Hver dag utsettes barn for seksuelle overgrep i Norge. Konsekvensene er betydelige. Overgripernes formaninger, trusler eller voldelige adferd overfor barnet gjør at overgrep i altfor mange tilfeller ikke blir kjent. I andre tilfeller er barnets følelse av skam og skyldfølelse nok til at han eller hun ikke forteller om det de har vært utsatt for.

Denne rapporten omhandler seksuelle overgrep som har blitt kjent og anmeldt til politiet, og som har resultert i at overgriperen har blitt dømt i retten. Vi vet ikke i hvilken grad det samlede saksbildet som presenteres i rapporten, faktisk er representativt for seksuelle overgrep mot barn under 14 år i Norge generelt. Vi mener likevel at gjennomgangen av sakene har gitt oss et tydeligere bilde av de mange og ulike omstendighetene rundt seksuelle overgrep. Vi har sett hvilken umulig situasjon barnet blir satt i, og hvor krevende disse sakene kan være for familie og omgangskrets.

Dommene har vist at et seksuelt overgrep kan være en engangsforeteelse, eller kun ett i rekken av mange – noen blir utsatt for overgrep gjennom en hel barndom. Overgriperen er sannsynligvis en barnet kjenner. Overgrepet kan være begått mot et lite barn, men kan også være en ung manns seksuelle utnyttelse av en mye yngre jentes sårbarhet. Mange av de domfelte er unge. Svært mange av dem er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for seksuallovbrudd mot andre fornærmede. En del av de domfelte var også registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for voldslovbrudd. Disse to funnene viser at det er viktig ikke å snevre fokuset for tidlig i disse sakene: En gjerningsperson kan ha begått lovbrudd mot flere fornærmede, og en og samme fornærmet kan være utsatt for flere typer overgrep.

For at en overgriper skal bli stilt for retten må barnet eller noen andre ha bidratt til at saken har blitt kjent for politiet. I arbeidet med denne rapporten har vi sett at flere personer kan være involvert før politiet får kjennskap til saken. Dette skyldes i noen tilfeller at barnet ikke har nådd frem i sine første forsøk på å fortelle noen

om overgrepene. De har ikke klart å fortelle konkret om det som har skjedd, noe som har resultert i at mottageren ikke har forstått alvoret i situasjonen. Andre har fortalt noen om overgrepet, men vedkommende har ikke videreformidlet opplysningene, gjerne etter et løfte om ikke å si noe om det. Hemmeligheten forblir en hemmelighet. Andre igjen har først fortalt om overgrepet mange år senere, kanskje i voksen alder. Det er avgjørende at personer som får vite at noen har blitt utsatt for et seksuelt overgrep, reagerer og følger opp informasjonen. En hemmelighet bør ikke alltid forbli en hemmelighet.

Flere av sakene i rapporten har blitt avdekket ved at en annen fornærmet har anmeldt overgriperen. Dette er noe politiet stadig opplever i etterforskningen av seksuallovbrudd, og det er derfor en god grunn til å anmelde et seksuelt overgrep. En overgriper begår ofte overgrep mot flere enn én person.

En av de mest alvorlige sakene i vårt utvalg ble avdekket etter at kanadisk politi henvendte seg til Kripos som følge av funn av overgrepsmateriale i en e-post. Etterforskningen avdekket i denne saken både seksuelle og voldelige overgrep begått mot flere søsken over flere år. I flere av sakene har politiet beslaglagt store mengder nedlastet overgrepsmateriale hos domfelte. Overgripernes bruk av internett omhandles i andre halvdel av rapporten. Internett er et verktøy for personer som ønsker å komme i kontakt med barn, eller med andre overgripere. På internett og sosiale medier er det ingen grenser for hvor mange barn en overgriper kan nå ut til, og her normaliseres og legitimeres seksuelle overgrep. Her utveksles også overgrepsmateriale, og det er sannsynlig at mange av de som laster ned overgrepsmateriale herfra, også begår fysiske overgrep. Kripos har også sett eksempler på at personer møtes via internett, og deretter begår fysiske overgrep sammen.

De siste årene har det blitt utarbeidet politiske strategier og handlingsplaner, blant annet for å bygge opp et felles kunnskapsgrunnlag for mer effektivt å bekjempe seksuelle overgrep mot barn og unge. Riksadvokaten har i flere sammenhenger understreket betydningen av en grundigere etterforskning av seksuallovbrudd mot barn. En av oppgavene til Kripos er å bistå politidistriktene i denne typen etterforskning. Gjennom disse sakene har Kripos opparbeidet seg bred erfaring på dette kriminalitetsområdet. Formålet med denne rapporten har vært å samle noe av denne erfaringen for å øke kunnskapen om seksuelle overgrep mot barn.

I flere av sakene i utvalget vårt har vi sett at politiet gjennom etterforskningen av én sak har spilt en avgjørende rolle i å avdekke overgrep også mot andre fornærmede. Seksuelle overgrep mot barn er imidlertid en form for kriminalitet som er vanskelig å identifisere uten at barnet selv aktivt forteller, eller får hjelp til å fortelle.

Rapportens hovedbudskap til barn og ungdom som blir utsatt for overgrep, må derfor være:

Fortell om det som har hendt deg.

Til foreldre og andre voksne: Ikke vær redd for et barns budskap. Lytt til hva barnet sier, og søk råd hvis du tror at et barn kan være utsatt for overgrep.

Til deg som er venn: Din venn eller venninne trenger hjelp; bidra til at hun eller han får den hjelpen. Ikke la hemmeligheten forbli en hemmelighet.

"Jeg våget ikke si noe til mamma."

Kilde: Dom i Kristiansand tingrett, 2014

REFERANSER

- Berggrav, S. 2015. *Hvis du ikke spør, klarer jeg ikke fortelle*. Redd Barna.
- Borgen, G., Dyb, G., Hafstad, G. S., Jensen, T.K., Langballe, Å., Myhre, M., Nikolaisen, J. og Øverlien, S. C. og andre. 2011. *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge – kunnskapsstatus*. Revidert 2011. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Chen, L. P., Murad, M. H., Paras, M. L., Colbenson, K. M., Sattler, A. L., Goranson, E. N., Elamin, M. B., Seime, R. J., Shinozaki, G., Prokop, L. J., og Zirakzadeh, A. 2010. Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders: systematic review and meta-analysis. *Mayo Clinic Proceedings (Vol. 85, No. 7)*: 618–629.
- Deslauriers-Varin, N., Lussier, P. og Michel St. Yves. 2011. Confessing their crime: Factors influencing the offender's decision to confess to the police. *Justice Quarterly* 28.1: 113–145.
- Edwards, V. J., Holden, G. W., Felitti, V. J., og Anda, R. F. 2003. Relationship between multiple forms of childhood maltreatment and adult mental health in community respondents: results from the adverse childhood experiences study. *American Journal of Psychiatry*, 160(8): 1453–1460.
- Europol. 2015. *The Internet Organised Crime Threat Assessment (iOcta)*.
- Grøndahl, P., Stridbeck, U. (Red.), *Rettspsykiatriske beretninger – om sakkyndighet og menneskeskjebner*: 288–307.
- Hanson, R. K., og Morton-Bourgon, K. E. 2005. The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies. *Journal of consulting and clinical psychology*, 73(6): 1154–1163.
- Holthe, M.E.G., Hauge, M.I. og Myhre, M.C. 2016. *Seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2016.
- Irish, L., Kobayashi, I., og Delahanty, D. L. 2010. Long-term physical health consequences of childhood sexual abuse: A meta-analytic review. *Journal of pediatric psychology*, 35(5): 450–461.
- Kripos. 2015. *Voldtekssituasjonen 2014*.
- Kruse, A. 2011. *Unge som begår seksuelle overgrep*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Mann, R. E., Hanson, R. K., og Thornton, D. 2010. Assessing risk for sexual recidivism: Some proposals on the nature of psychologically meaningful risk factors. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22(2): 191–217.
- Myhre, M., Thoresen, S. og Hjemdal, O. 2015. *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2015.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., and Vos, T. 2012. The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS Med*, 9(11).
- Lussier, P. og Cale, J. 2013. Beyond sexual recidivism: A review of the sexual criminal career parameters of adult sex offenders. *Aggression and violent behavior*: 445–457.
- Paine, M. L., og Hansen, D. J. 2002. Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical psychology review*, 22(2): 271–295.

Politidirektoratet. 2014. Statens barnehus.
Årsrapport 2014.

Politidirektoratet. 2015. Statens barnehus.
Årsrapport 2015.

Riksadvokaten. 2007. Rundskriv nr. 3/2007.

Schafft, Angelika. 2007. *Kriminalitet, sosial bakgrunn og kontroll.*

Seto, M. C., Hanson, R. K., og Babchishin, K. M. 2010. Contact sexual offending by men with online sexual offenses. *Sexual abuse: a journal of research and treatment.*

Thoresen, S. og Hjemdal, O. 2014. *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv.* Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2014.

Tyler, K. A. 2002. Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6): 567–589.

Øverlien, C. og Moen, L. 2016. *Takk for at du spør!* Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 3/2016.

POLITIET
KRIPOS

KRIPOS

Telefon 23 20 80 00, desken 23 20 88 88
Brynsalleen 6
Postboks 8163 Dep, 0034 Oslo
Internett: www.politi.no/kripos